

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ДЕРЖАВНІЙ РЕГІОНАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ»

Студента (ки) 2 курсу, 4мз групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Пендус
Поліна
Ігорівна

Науковий керівник
к.е.н., доцент

(підпис керівника)

Головня
Юлія
Ігорівна

Гарант освітньої програми
д-р. екон. наук,
доцент

(підпис гаранта)

Ладонько
Людмила
Степанівна

Київ 2020

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: магістр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Спеціалізація: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«28» лютого 2020 р.

Завдання

на випускн у кваліфікаційну роботу (проект) студентів

Пендус Поліни Ігорівни

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту):
«ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ДЕРЖАВНІЙ РЕГІОНАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ»

Затверджена наказом ректора від «27» лютого 2020 р. № 756

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проекту): 02.11.2020

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту): вивчення методологічних засад формування транскордонного співробітництва як складової державної регіональної політики України.

Об'єкт дослідження: процес здійснення транскордонного співробітництва в державній регіональній політиці України.

Предмет дослідження: теоретико-методичні та прикладні основи здійснення транскордонного співробітництва в державній регіональній політиці України.

Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом):

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК СКЛАДОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Світова практика транскордонного співробітництва та основні засади його нормативно-правового забезпечення

1.2. Методологія створення концепції розвитку транскордонного співробітництва

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ

2.1. Участь України в транскордонному співробітництві

2.2. Оцінка ефективності транскордонного співробітництва в Львівській області

РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

3.1. Напрями підвищення ефективності транскордонного співробітництва в Україні

3.2. Розроблення комплексу заходів щодо вдосконалення транскордонного співробітництва в Львівській області

4. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 01.11.2019	01.11.2019
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 28.02.2020	28.02.2020
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 19.06.2020	19.06.2020
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 01.09.2020	01.09.2020
5	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису третього розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 01.10.2020	01.10.2020
6	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи на кафедру	До 02.11.2020	02.11.2020
7	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 06.11.2020	06.11.2020
8	Зовнішнє рецензування ВКР	До 16.11.2020	16.11.2020
10	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	23-27.11.2020	23-27.11.2020
11	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 01.12.2020	До 01.12.2020
12	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією до ЕК для захисту	За графіком	За графіком

5. Дата видачі завдання « 28 » лютого 2020 р.

6. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Головня Юлія Ігорівна

(прізвище, ініціали, підпис)

7. Керівник проектної групи

(гарант освітньої програми) Ладонько Л.С.

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Завдання прийняв до виконання студент Пендус П.І.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту):

Випускна кваліфікаційна робота носить актуальний характер, відповідає темі дослідження, написана за логічним планом, усі пункти якого в тій чи іншій мірі розкривають сутність дослідження.

Автором розглянута світова практики транскордонного співробітництва та основні засади його нормативно-правового забезпечення, методологія створення концепції розвитку транскордонного співробітництва.

Другий розділ присвячено аналізу особливостей транскордонного співробітництва України та оцінці ефективності транскордонного співробітництва в Львівській області.

Розділ 3 Перспективи вдосконалення транскордонного співробітництва в Україні акцентує увагу на розгляді напрямів підвищення ефективності транскордонного співробітництва в Україні та розробленні комплексу заходів щодо вдосконалення транскордонного співробітництва в Львівській області.

Отже, зміст і структура розкривають тему, робота виконана відповідно до вимог та рекомендована до захисту з позитивною оцінкою.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Ладонько Людмила Степанівна

(ПІБ, підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект):

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента Пендус П.І. може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник проектної групи (гарант освітньої програми): Ладонько Людмила Степанівна

(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Наталія Леонідівна

(підпис, прізвище, ініціали)

«03» грудня 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК СКЛАДОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	10
1.1. Світова практика транскордонного співробітництва та основні засади його нормативно-правового забезпечення	10
1.2. Методологія створення концепції розвитку транскордонного співробітництва	13
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ.....	21
2.1. Участь України в транскордонному співробітництві.....	21
2.2. Оцінка ефективності транскордонного співробітництва в Львівській області.....	28
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ	38
3.1. Напрями підвищення ефективності транскордонного співробітництва в Україні	38
3.2. Розроблення комплексу заходів щодо вдосконалення транскордонного співробітництва в Львівській області.....	43
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	57

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлюється тим, що зміна системи управління регіональним розвитком передбачає проведення нової регіональної політики, яка направлена на збалансованість завдань розвитку регіонів з економікою країни в цілому. Структурні зміни прикордонної регіональної економіки, направлені на пошук нових форм організації простору і підвищення конкурентоспроможності території, і тим самим забезпечить ефективність транскордонного співробітництва. Використання такого підходу виступає одним з важливих пріоритетів повноцінної реалізації потенціалу кожної території і забезпечення розвитку економіки за рахунок підвищення якості соціально-економічного простору. Тому на сьогодні питання розвитку прикордонного співробітництва є вкрай важливим, адже дозволить покращити рівень розвитку міст і сіл, розвиток підприємств малого і середнього бізнесу, розвиток транспортних, комунікаційних та інформаційних мереж, розвиток людських ресурсів та інституцій в інтересах транскордонного співробітництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку прикордонного співробітництва, і зокрема підприємницької діяльності на прикордонних територіях України присвячено багато наукових праць та досліджень, що дає нам говорити про широкий інтерес до вивчення тісних прикордонних зв'язків та можливостей здійснення підприємницької діяльності в умовах транскордонної співпраці. Відповідна тематика досліджень зосереджена у працях так вітчизняних науковців як С. О. Білої, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. І. Жук, Н. А. Мікули, В. Є. Реутова та ін. Крім того необхідно відмітити і законодавче забезпечення регулювання процесів транскордонної співпраці, зокрема Закон України «Про транскордонне співробітництво» № 1861-IV від 24.06.2004 р [6] де чітко вказані умови такої співпраці.

Метою написання роботи є вивчення методологічних засад формування транскордонного співробітництва як складової державної регіональної політики України.

Завдання роботи:

- визначити функції світової практики транскордонного співробітництва та основні засади його нормативно-правового забезпечення;
- дослідити методологію створення концепції розвитку транскордонного співробітництва;
- обґрунтувати участь України в транскордонному співробітництві;
- оцінити ефективність транскордонного співробітництва в Львівській області;
- виявити напрями підвищення ефективності транскордонного співробітництва в Україні;
- розробити комплекс заходів щодо вдосконалення транскордонного співробітництва в Львівській області.

Об'єкт дослідження – процес здійснення транскордонного співробітництва в державній регіональній політиці України.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні основи здійснення транскордонного співробітництва в державній регіональній політиці України.

Методологія проведення роботи – положення теорій економічного розвитку та концепцій розвитку підприємництва на основі транскордонного співробітництва. Формування гіпотези, щодо дослідження партнерства у підприємстві в контексті розвитку транскордонного співробітництва та обґрунтування пропозиції щодо посилення ролі розвитку прикордонного співробітництва у підприємстві для забезпеченні економічного зростання євро регіонів. Серед методів дослідження, що використовуються під час виконання дослідницьких завдань роботи є такі: теоретичного узагальнення, систематизації, історично-логічний метод, методи аналізу та синтезу, індукції

та дедукції, моделювання, економіко-математичні та статистичні методи, опитування, анкетування, графічний і картографічний методи, інші.

Апробація результатів дослідження. Матеріали випускної кваліфікаційної роботи були апробовані у збірнику статей: Савойло П. Світова практика транскордонного співробітництва / Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій : зб. наук. ст. студ. відп. ред. Н.Л. Новікова. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. - 217 с.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК СКЛАДОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Світова практика транскордонного співробітництва та основні засади його нормативно-правового забезпечення

Поява такого формату відносин, як транскордонне співробітництво, було обумовлено вступом світу в новий період радикальних перетворень в останній третині ХХ ст., що ознаменували завершення епохи «модерну». У західній спеціальній літературі це відбилося зміною акцентів в дослідженні кордону, суверенітету і супутніх явищ [9, с. 105]. В результаті встановлення на тривалий період системи відносин, що утримує світ від глобальних конфліктів, акцент досліджень змістився від проблем конфліктів до актуалізації комерційних і адміністративних інтересів прикордонних областей Європи, Північної Америки, а потім – й інших частин світу. Транскордонне співробітництво стало мати на увазі під собою в першу чергу систему відносин різно-великих акторів (під якими розуміються державна влада, регіональна політико-економічна еліта, населення прикордонних територій), що складаються в процесі формування загального інтеграційного простору з сусідніми народами.

Незважаючи на стандартизацію багатьох соціальних процесів під впливом глобалізації, пряmlinійне перенесення категоріально-аналітичного апарату західної науки на досвід інших регіонів невиправданий. Велике значення для розуміння становлення конкретних інститутів транскордонного співробітництва мають історичний досвід і регіональні особливості взаємодіючих сторін. Освоєння моделі успішного досвіду різних аспектів політико-економічного розвитку в місцевих умовах неминуче деформується, в результаті створюються вторинні та третинні форми [24, с. 15].

Транскордонне співробітництво є організованою, як правило, інституційованою формою транскордонних потоків [16, с. 204]. В системі відносин Схід – Захід транскордонне співробітництво на новому східному кордоні ЄС виконує три основні функції (рис. 1.1).

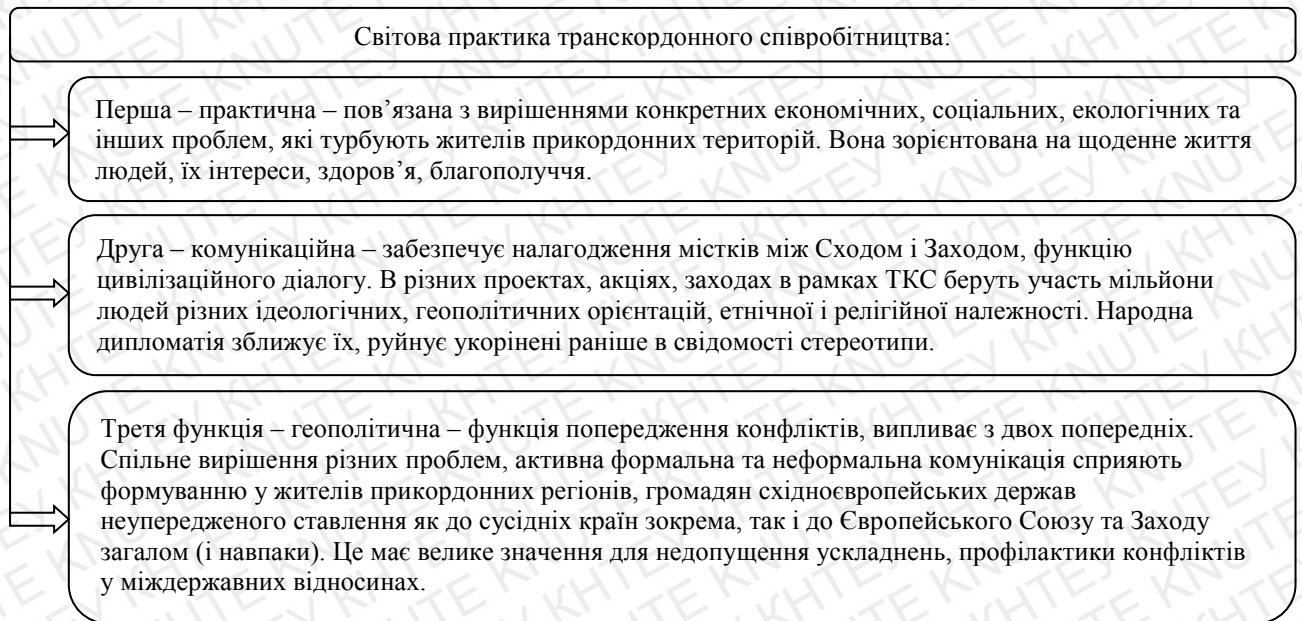


Рис. 1.1. Світова практик транскордонного співробітництва (побудовано на основі [31, с. 9])

Зазначені функції ТКС є цілком природними. Це пов’язано з дією багатьох об’єктивних обставин, серед яких основне значення мають:

1) збіг інтересів суб’єктів: Європейського Союзу і зокрема його нових членів – центрально-європейських, прибалтійських і балканських держав, країн Східної Європи, общин і властей прикордонних територій;

2) залучення цих суб’єктів до світових процесів глобалізації [7, с. 82].

Збіг інтересів суб’єктів ТКС полягає в тому, що:

а) жодна з держав-сусідів не ставить під сумнів існуючі межі і не має територіальних претензій одна до одної, незалежно від геополітичної орієнтації кожної окремо. Загальний інтерес всіх полягає в тому, щоб прикордонні території встановлювали і підтримували між собою партнерські відносини і тим самим сприяли розвитку дружніх міждержавних відносин;

б) прикордонні території сусідніх країн порівняно з внутрішніми регіонами в економічному і соціальному плані, як правило, депресивні. Тому уряди і місцева влада цих країн зацікавлені у використанні фінансових ресурсів Європейського Союзу для найшвидшого вирішення проблем бідності, зайнятості, вирівнювання розвитку регіонів [3, с. 212].

У свою чергу ЄС прагне до того, щоб прикордонні території сусідніх держав були продовженням європейської зони стабільності і добробуту, оскільки тільки на цій основі може бути забезпечена безпека його нових східних рубежів від нелегальної міграції, контрабанди, екологічних катастроф і т. п. [8, с. 53].

Всі суб'єкти ТКС в більшій чи меншій мірі залучені в світові процеси глобалізації. Це в принципі робить неможливою будь-які спроби ізоляціонізму, пов'язаного з внутрішньополітичною кон'юнктурою, у тому числі і на нових східних кордонах ЄС.

Таким чином, як за своїми природними функціями, так і за об'єктивною сутністю транскордонне співробітництво може бути і вже є авангардною формою сучасних відносин Заходу і Сходу Європи.

Регіони транскордонного співробітництва орієнтовані на пошук гнучкого режиму транскордонних відносин [32, с. 19]. У рамках цих регіонів відбувається поєднання принципів суверенітету з практикою транскордонної співпраці. Ключове значення для транскордонного співробітництва мають висунення, формування та реалізація програм регіонального розвитку. Важливою тенденцією розвитку транскордонних відносин є їх інституціоналізація. Йдеться про створення системи регіональних міжнародних організацій, які доповнюють світові політичні інститути.

Основним нормативно-правовим документом, що регулює транскордонне співробітництво в Україні, є Закон України «Про транскордонне співробітництво» [1] від 24 червня 2004 року. Цей Закон регулює правові, організаційні та економічні відносини у сфері транскордонного співробітництва та конкретизує джерела фінансування

проектів (програм) в рамках такої співпраці. Зазначимо, що впродовж 11 років не було внесено жодних суттєвих змін чи правок до цього документу. Лише у 2010 році в Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про транскордонне співробітництво» було зазначено, що «для спільного фінансування проектів (програм) транскордонного співробітництва може використовуватися міжнародна технічна допомога, кредитні ресурси міжнародних фінансових організацій згідно із законодавством України» [1].

Отже, транскордонне співробітництво є структурним елементом державної політики, яку неможливо здійснювати без урахування геополітичних, політичних (питання безпеки, координації міграційної співпраці), економічних (розвиток торгового, інвестиційного, технологічного співробітництва), екологічного і соціокультурного чинників безпеки держави.

1.2. Методологія створення концепції розвитку транскордонного співробітництва

Сучасне транскордонне співробітництво – це спільні конструктивні дії, що направлені на розвиток відносин між територіально-адміністративними одиницями в рамках юрисдикції двох або більше держав, що передбачає укладання відповідних угод між ними. В умовах міжнародних відносин транскордонне співробітництво неминуче стає багатостороннім, при цьому останнє – не тільки кількість держав-учасниць, а й різноманіття суб'єктів співробітництва: держав, транснаціональних фірм, банків, етносів тощо, які володіють різними рівнями легітимності, різними спонукальними інтересами, різними раціональними можливостями [45].

Основні принципи діяльності єврорегіонів сформувалися на основі спільних рішень, укладених договорів, прийнятих декларацій та інших нормативних актів, а також досвіду традиційної практичної діяльності розглянутих структур. Загальним правовим базисом транскордонного

співробітництва є права і концепції територіального самоврядування. Вони чітко викладені в Європейській хартії територіального самоврядування і підкоряються наступним принципам:

- конституційного права кожного громадянина виконувати рішення місцевої влади;
- субсидіарності (суспільні завдання треба вирішувати на настільки адміністративно-територіального поділу країни, на якій це буде найбільш ефективно);
- суверенітету місцевої влади в межах своїх компетенцій;
- власного бюджету територіальних самоврядувань;
- рівності та солідарності влади всіх рівнів;
- вільного входу в будь-які об'єднання;
- демократії (як мінімум один орган місцевої влади повинен обиратися всім населенням даного регіону) [43, с. 25].

Аналізуючи принципи транскордонного функціонування, варто в якості найважливішого назвати принцип субсидіарності [60, с. 112], який означає широко розуміється допомога міжнародних і центральних установ в реалізації через регіональні і локальні спільноти цілей транскордонного співробітництва. Цей принцип служить також для визначення оптимального рівня дій в локальному, регіональному, загальнодержавному, а іноді і загальноєвропейському плані. Субсидіарність, або децентралізація держави, означає також зміцнення локального та надлокального рівнів через передачу компетенцій на можливо найбільш низький адміністративний рівень [45].

Особливої розкриття заслуговують принципи партнерства, рівноправності та рівноцінності сторін, що утворюють єврорегіон. Принцип партнерства включає в себе дві складові частини:

1. «Партнерство по вертикалі», що характеризується зв'язками міжнародного (наприклад, Євросоюзу, НАФТА), центрального, регіонального та локального рівнів. Вертикальне партнерство виконує

функцію розширення і доповнення вже існуючих інтеграційних об'єднань, але не створює для них конкуренції.

2. «Партнерство по горизонталі», що базується на взаємних зв'язках між партнерами по обидва боки кордону, означає рівність партнерів, незалежно від величини країни, економічного стану або чисельності населення. Розвиток цього партнерства залежить від подолання багатьох перешкод – адміністративних, правових, фінансових – і визначається статутом єврорегіону [49].

Наступним принципом функціонування транскордонного співробітництва є принцип солідарності прикордонних територій. Цей принцип наголошує на необхідності прагнення до компромісу між конкуруючими сторонами. Такі компроміси повинні спиратися на макроекономічну рівновагу, в якому нічий інтересам не може віддаватися перевага щодо інших, а також повинна бути максимально обмежена «загроза домінування» [40, с. 137]. Більш передова територія – учасниця транскордонного процесу не повинна використовувати свої переваги, якщо це викликає почуття невиправданої втрати. Даний принцип дає можливість для використання особливих ресурсів і специфічного потенціалу кожного з прикордонних районів для створення спільноти.

Суттєве значення має також принцип існування концепції або стратегії транскордонного розвитку. Цей принцип є обов'язковим для створення транскордонних рамок, а також для перспективи довгострокового єврорегіонального співробітництва. Саме стратегія, відповідна національним програмам, визначає потреби і майбутні цілі транскордонного співробітництва, необхідні для подолання відокремленого розвитку тільки по одній стороні кордону, а також розробляє спільну перспективу транскордонного економічного розвитку.

Крім загальновідомих принципів, слід зазначити, що існують також не менш важливі принципи, розроблені в процесі транскордонної взаємодії. Так,

польські дослідники Г. Черевко та О. Бенцак підкреслюють, що серед них найбільше значення мають:

- принцип добросусідства жителів прикордоння;
- принцип добровільної участі в різних формах співпраці (добровільність входження в єврорегіонального структури і виходу з них);
- принцип прагнення до симетрії (у всіх органах і структурах кожна зі сторін має однакову кількість місць, голосів і однаковий право представляти інтереси єврорегіону) і паритетів (стосується способів фінансування єврорегіональних структур);
- принцип збереження з співпрацюють територіальними одиницями і локальними спільнотами національної, державної, регіональної та локальної тотожності;
- принцип прагматизму і аналізу витрат і прибутків, що полягає в прийнятті до уваги конкретних можливостей і виконання тільки таких дій, які гарантують результативність;
- принцип дружби і довіри в узгодженні загальних намірів транскордонного співробітництва;
- принцип консенсусу, або перманентних пошуків спільної позиції за допомогою переговорів, міркувань, з'ясування точок зору сторін і способів поведінки. У практиці цей принцип зустрічає багато труднощів, особливо тоді, коли предметом узгодження є інтереси окремих сторін, які не узгоджуються між собою або взагалі різні;
- принцип ротації, зміни місцезнаходження організації, проведення різних презентацій, зустрічей і т. п.; цей принцип виражається також соціально-економічними змінами в проведенні транскордонного співробітництва різними установами та колективами [57, с. 4].

В цілому ж всі вищевикладені принципи – це загальновідомі принципи транскордонного співробітництва. Адже вони регулюються статутами, угодами і регламентами єврорегіональних органів. У цих документах

передбачається більшість загальних принципів, що визначають європейські стандарти транскордонного співробітництва на надлокальному і локальному рівнях. Всі укладені регіональні і локальні угоди про транскордонне співробітництво не повинні вводити в протиріччя з внутрішнім державним законодавством, а також з зобов'язуючими міжнародними договорами, а установи, що займаються цими питаннями, не повинні бути наддержавними організаціями.

Принципи функціонування євро регіонів зумовлюються, насамперед, формою і ступенем інституціоналізації транскордонних контактів, що залежать:

- від самоврядування та компетенції регіональної влади співпрацюють сторін;
- зовнішньої і внутрішньої організаційної форми кооперуються на території, тобто відображають їх здатність до внутрішньо регіональної трансформації організаційних і керуючих структур, а також їх здатності впливати на оточуючих і вироблення стратегічних рішень;
- глибини встановлення транскордонних зв'язків, які тим глибше, чим більш багаторівневі контакти установ, організацій, жителів та ін., а також чим більш широкий спектр взаємодії вони охоплюють;
- активності прикордонній сфери і пропускну здатності кордону, вимірюваної, наприклад, кількістю функціонуючих прикордонних переходів [46, с. 75].

Виходячи з практики європейського транскордонного співробітництва, слід розрізнити дві моделі, що застосовуються регіональними та локальними владою в процесі формалізації взаємодії. Перша модель – самоврядна – застосовується частіше і домінує в основному на внутрішніх кордонах Європейського союзу. Створення структур транскордонного співробітництва є ефектом локальних ініціатив громадськості, а також органів самоврядування (провінцій (Нідерланди, Бельгія), земель (Німеччина), спілок і угод (Польща)). На першому етапі моделі створюється прикордонний союз

територіальних одиниць, потім оформляється нормативно-правове законодавство і укладається угода. Наступним кроком є створення єврорегіональної структури з союзом територіальних одиниць закордонного партнера або партнерів. У той же час інша модель – адміністративно-самоуправлінська – характеризується активною співучастю в процесі оформлення транскордонного співробітництва регіональних і / або центральної влади, органів самоврядування зі створенням транскордонного міжрегіонального союзу, що має спільний для співпрацюють сторін статут (ця модель домінує на зовнішніх кордонах ЄС). Дана модель передбачає істотне включення в транскордонне співробітництво урядового фактора (Міністерства закордонних справ), а також обласних структур (наприклад, облвиконкому). Створення, таким чином, єврорегіональних структур впливає з соціально-політичної специфіки співпрацюють партнерів, а також з переконаності про великі можливості привнесення регіональною владою в транскордонне співробітництво нових якостей [39, с. 119].

На сучасному етапі консолідація зусиль кількох територій в рамках транскордонного співробітництва дозволяє отримувати конкурентні переваги регіону по відношенню до іншої частини країни або іншим регіонам, також закордонним. Поліпшення конкурентоспроможності певної території є постійним фактором її стійкого і рівномірного розвитку. З цією метою пропонується підтримка досліджень, впровадження інновацій та прискорення їх просування на рівні регіону, а також використання програмних фінансових ресурсів ЄС. Так, для країн з перехідною економікою це означає необхідність підтримки модернізації інфраструктури: технічної, громадської та економічної, важливою для конкуренції на міжрегіональному рівні; підтримки експорту, як фактору, що стабілізує економічне зростання. Досягнення більшої конкурентоспроможності на суміжних територіях пов'язано з наявністю ряду складових, найважливішими з яких є:

- 1) географічне положення, забезпеченість природними ресурсами і якість навколишнього середовища;

- 2) ступінь залученості в міжрегіональні і міжнародні економічні зв'язки, інвестиційні потоки;
- 3) наявність розвиненої транспортної інфраструктури, що створює можливість для вільного переміщення ресурсів і торгових потоків;
- 4) самоврядування і спадкоємність прийнятих регіональною адміністрацією рішень;
- 5) наявність сучасної ринкової інфраструктури, що задовольняє потреби суб'єктів ринкової економіки в інформаційному, правовому, фінансово-кредитному та іншому обслуговуванні;
- 6) якісний і кількісний склад трудових ресурсів, його освітній потенціал, культурні традиції;
- 7) науково-технологічний потенціал і науково-інформаційне середовище, створюють сприятливі умови для інтеграції в транскордонні технологічні системи [49].

Методологічною основою дослідження транскордонного співробітництва є міждисциплінарний підхід, який дає змогу об'єднати сукупність загальнонаукових і спеціальних методів: системний і структурно-функціональний аналіз дає можливість для розробки системи міжнародних транскордонних зв'язків; інституціональний підхід – можливість розглянути вплив на транскордонне співробітництво різноманітних інституцій; конкретний історичний метод дає змогу проаналізувати транскордонне співробітництво в контексті геополітичних викликів Європи і світу; соціокультурний метод – уможливорює вплив різноманітних соціальних зв'язків на розвиток транскордонних відносин; ситуаційний підхід дає можливість співвіднести розвиток транскордонного співробітництва з конкретною країною, а в ній – регіоном; порівняльний аналіз – зіставити процеси транскордонного співробітництва в країнах Європи й України [53].

Отже, підводячи підсумки можемо відмітити, що розвиток транскордонного співробітництва має забезпечити ефективну реалізацію соціальних і економічних інтересів як регіону в цілому, так і прикордонних

общин, населення та державних інтересів. Врахування інтересів усіх учасників прикордонної співпраці допоможе вирішити нагальні проблеми, що стосуються саме інноваційного розвитку економіки регіону і України, а також дозволить більш розвинути підприємницьку сферу.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ

2.1. Участь України в транскордонному співробітництві

Транскордонне співробітництво (ТКС) виступає провідним напрямом регіональної політики Європейського Союзу. Сьогодні цей механізм використовується не тільки всередині ЄС як один з аспектів політики згуртування, а й на зовнішніх кордонах в рамках Європейської політики сусідства (ЄПС), яка передбачає активізацію контактів між прикордонними регіонами ЄС та сусідніми країнами.

В результаті найбільш масштабного розширення Європейського Союзу в травні 2004 р. і вступу в нього Румунії в 2007 р. Україна отримала спільний кордон з ЄС протяжністю тисячі 432 км, що становить 24% всього державного кордону країни. Це відкриває для Києва нові перспективи взаємодії з європейськими сусідами на регіональному і локальному рівні в контексті реалізації євроінтеграційної стратегії України.

Новий зовнішньополітичний курс ЄС – Європейська політика сусідства (ЄПС) – стартував в 2004 році з метою формування привілейованих відносин та активізації співпраці в різних сферах діяльності між Союзом і його 16 сусідами на півдні і сході.

ЄПС включає три базові напрями для співпраці: програми двостороннього співробітництва, програми регіонального та міжрегіонального рівня і програми транскордонного співробітництва.

Цілі транскордонного співробітництва в рамках ЄПС визначені як сприяння соціальному та економічному розвитку прикордонних регіонів, забезпечення безпеки кордонів, спільне вирішення існуючих проблем в сфері охорони здоров'я і навколишнього середовища і протидії криміналітету, а також розширення контактів між людьми.

З 2007 року фінансовим механізмом реалізації програм ТКС виступає Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП), який передбачає реалізацію двох типів проектів регіонального та міжрегіонального співробітництва: проекти поблизу сухопутної (або короткої морської) кордону між двома або кількома країнами і багатосторонні проекти в басейні морів.

Головними вимогами для реалізації програм ТКС висунуті наступні:

- 1) Реалізація програм по обидва боки кордону;
- 2) Уніфікація процедури підготовки, подачі і вибору заявки та імплементації проектів;
- 3) Рівноправність партнерів;
- 4) Формування загальних органів управління проектами: Загальний орган управління (Joint Managing Authority, JMA), Загальний технічний секретаріат і Загальний моніторинговий комітет. При цьому на JMA покладено функції фінансового управління та адміністрування; він відповідає за виконання програми і розміщується на території держави-члена ЄС [77].

Такий механізм управління покликаний сприяти підвищенню ефективності проектної діяльності в прикордонних районах і протидіяти корупції на противагу незбалансованим механізмам координації зусиль в рамках єврорегіонів.

Відповідно до Індикативної програмою ТКС на 2017-2020 рр. передбачена реалізація 15 програм: 9 сухопутних, 3 поблизу морських кордонів і 3 в басейнах морів. Україна є учасником 3 сухопутних програм (спільно з Польщею та Білоруссю, спільно з Угорщиною, Словаччиною та Румунією і спільно з Румунією та Молдовою уздовж сухопутних кордонів і в програмі «Чорне море», яке об'єднує 10 країн регіону) [77]. Обсяги фінансування даних програм представлені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Обсяг фінансування транскордонного співробітництва програм за участю України (млн. євро) [77]

Програма	2017	2018	2019
Польща – Україна – Білорусь	97107	89094	186201
Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна	35796	32842	68638
Румунія – Україна – Молдова	66086	60632	126718
Чорне море	9025	8281	17306
Разом	208014	190849	398863

Як видно з таблиці, на період 2017-2019 рр. для проектів ЄІСП за участю України передбачено фінансування в розмірі майже 400 млн. євро. При цьому найбільший відсоток фінансування припадає на програми за участю Білорусі та Молдови, що цілком зрозуміло бажанням ЄС сприяти розвитку регіональних зв'язків між пострадянськими республіками з урахуванням власних інтересів. Слід також зазначити, що поряд з фінансуванням з боку ЄС реалізація кожного проекту передбачає 10% співфінансування інших учасників проекту, що збільшує бюджет кожної програми. Наприклад, в рамках програми Польща – Україна – Білорусь бюджет зростає до 202959 млн. євро [77]. Порівняльний аналіз специфіки організації та найважливіші цілі вищеназваних програм з процентним обсягом фінансування пріоритетів представлені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Порівняльний аналіз програм транскордонного співробітництва за участю України [77]

Програма	Кількість регіонів-учасників (основні / додаткові)	Координатор	Пріоритети / обсяг фінансування,% до загального бюджету програми (10% у всіх програмах виділяється на технічне оснащення)
1	2	3	4
Польща, Україна, Білорусь	10/7*	Міністерство регіонального розвитку Польщі	1) Підвищення конкурентоспроможності прикордонних регіонів / 30%. 2) Підвищення якості життя (захист навколишнього середовища і забезпечення безпеки кордонів) / 35%. 3) Інституційна співпраця та підтримка ініціатив місцевих громад / 25%.

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4
Угорщина, Словаччина, Румунія, Україна	8 / 5 **	Агентство національного розвитку Угорщини	1) Розвиток туризму та підтримка бізнесу / 15%. 2) Захист навколишнього середовища, управління ресурсами і готовність до надзвичайних ситуацій / 25%. 3) Розвиток транспортної інфраструктури / 30%. 4) Співпраця між інституціями та людьми / 20%.
Румунія, Україна, Молдова	10 / 5 ***	Міністерство розвитку та публічної роботи Румунії	1) Конкурентоспроможна економіка / 45%. 2) Екологічні виклики і готовність до надзвичайних ситуацій / 35%. 3) Взаємодія між людьми і місцевими громадами / 10%.

* Україну представляють Волинська, Львівська та Закарпатська області, а також частково Рівненська, Івано-Франківська і Тернопільська області.

** Україну представляють Закарпатська та Івано-Франківська області, частково Чернівецька.

*** Україна представляють Чернівецька та Одеська області, окремі райони Хмельницької, Івано-Франківської, Тернопільської та Вінницької областей).

Провідними елементами ТГС залишаються єврорегіони як юридично оформлені території для співпраці між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів сусідніх держав, що діють відповідно до національного законодавства та міжнародним правом.

На сьогоднішній день в Україні функціонує 7 єврорегіонів (Єврорегіон «Чорне море» поки знаходиться в стадії інституціалізації), серед яких під дію транскордонних програм ЄПС потрапляє 4 – «Буг», «Карпатський», «Верхній Прут» та «Нижній Дунай» [77]. Ці єврорегіони включають Закарпатську, Львівську, Івано-Франківській, Чернівецькій та Одеську області України, а також адміністративні одиниці Польщі («Буг», «Карпатський»), Угорщини і Словаччини («Карпатський»), Румунії («Карпатський», «Верхній Прут» та «Нижній Дунай»).

Програми транскордонного співробітництва ЄПС значно розширюють географію учасників за рахунок окремих районів Рівненської, Хмельницької, Тернопільської та Вінницької областей, які, не маючи виходу до кордону з ЄС, отримують можливість участі в реалізації спільних проєктів.

Перший єврорегіон за участю України («Карпатський») був створений в 1993 році. Спочатку до його складу увійшли адміністративні одиниці Угорщини, Польщі та України, трохи пізніше Словаччини та Румунії. Сьогодні єврорегіон об'єднує 19 територіально-адміністративних одиниць прикордонних районів п'яти держав. Його площа становить близько 150 тис. кв. км, а населення – понад 16 млн. осіб.

Одним з найважливіших умов для формування даного єврорегіону дослідники вважають спільне історичне минуле, тому що території, що входять до його складу, довгий час входили до складу імперії Габсбургів, що сприяло «формуванню загальної транспортної інфраструктури, взаємодоповнення ринків, тобто створення єдиного просторового розташування» [77]. З іншого боку, саме спільне історичне минуле послужило причиною серйозних розбіжностей між місцевими елітами різних країн, що зажадало втручання центральної влади, тим самим поставивши під сумнів саму сутність транскордонного співробітництва. Значна площа єврорегіону перешкоджала консолідації зусиль у вирішенні нагальних проблем, що в сукупності з недостатнім фінансуванням «фактично паралізувало функціонування єврорегіону» [77].

Єврорегіон «Буг» був створений у вересні 1995 року на основі ініціативи місцевої влади, які прагнули до розвитку багатостороннього співробітництва. Засновниками єврорегіону «Буг» стали Волинська область України і 4 воєводства Польщі, а в 1998 році до них приєдналося ще одне польське воєводство і Брестська область Білорусі. Головна проблема цього регіону – в наявності польсько-українських розбіжностей на місцевому рівні, що обумовлено історичними причинами. Тому, як зазначають, дослідники в єврорегіоні «Буг» зусилля сконцентровані виключно на економічному співтоваристві. Хоча, як ми знаємо, єврорегіони покликані сприяти подоланню і міжетнічних протиріч [77].

Єврорегіон «Нижній Дунай» був створений в 1998 році, об'єднавши Одеську область України, 3 райони Молдови (в 1999 об'єднані в один повіт) і

3 повіту Румунії. Цей єврорегіон вважається одним з найбільш динамічних серед усіх, до складу яких входять адміністративні одиниці України.

Єврорегіон «Верхній Прут» був заснований в 2000 році після довгого переговорного процесу і об'єднує Чернівецьку область України, 2 повіту Молдови та 2 повіту Румунії.

Слід зазначити, що в єврорегіони «Нижній Дунай» та «Верхній Прут» економічне співробітництво не виступає домінуючим. Навпаки, тут більшою мірою увагу місцевої влади сконцентровано на захисті та збереженні культурної, історичної та мовної самобутності румунського населення в Україні і Молдові [77].

З 2009 р. в рамках кожної з програм транскордонного співробітництва були оголошені конкурси проектів, які продемонстрували високий рівень зацікавленості регіональних представництв. Зокрема, в рамках першого етапу програми Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна було подано 150 заявок на суму 55 млн. Євро; а в рамках другого етапу – сума запитів досягла майже 100 млн. євро [77]. Найбільше число заявок в першому турі надійшло в рамках пріоритетів інституційного співробітництва (27%), охорони навколишнього середовища (21%), розвитку туризму і контактів між людьми (по 18%) [77].

В ході 2-го етапу конкурсу найбільше заявок (29%) надійшло на проекти інституційної співпраці. За нею йдуть малі проекти співпраці між людьми (18%) і взаємодії у розвитку туризму (17%). При цьому максимальне фінансування передбачали проекти з охорони навколишнього середовища (19 342 млн. євро) та інституційної співпраці (13 694 млн. Євро) [77]. Більшість представлених проектів (61%) мають двосторонній характер. Аналогічний конкурс проводиться з 2010 року в рамках Програми Польща – Білорусь – Україна.

15 вересня 2010 року Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням схвалив Концепцію Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки. Як наголошується в документі, «така

співпраця сприяє об'єднанню зусиль суб'єктів для вирішення спільних проблем прикордонних регіонів, здійсненню євроінтеграційних заходів на регіональному рівні» [77].

Отже, найважливішою проблемою, що перешкоджає розвитку транскордонного співробітництва, є недостатній рівень розвиненості соціальної, економічної та екологічної сфери прикордонних областей України та фінансової підтримки його реалізації. Тому Концепція передбачає два варіанти вирішення даної проблеми. Перший варіант розрахований на стимулювання розвитку ТГС шляхом надання державної підтримки проектам шляхом співфінансування (не менше 10 відсотків загального бюджету проекту), що сприятиме активізації ТКС і збільшення обсягів фінансування підтримки таких проектів з боку ЄС. Як бачимо, цей варіант розрахований більшою мірою на західні регіони України, тому що передбачає співфінансування з боку ЄС, що ставить євро регіони на сході країни в нерівні умови і фактично позбавляє їх можливості державного фінансування. Другий варіант передбачає «створення комплексної системи розвитку транскордонного співробітництва, на основі якої буде здійснюватися фінансування проектів транскордонного співробітництва на всій території країни за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, міжнародної технічної допомоги та коштів суб'єктів транскордонного співробітництва». В цьому випадку передбачено збалансований розвиток західних і східних прикордонних регіонів країни. Але цей варіант вимагає великих вкладень з боку держави. Передбачений концепцією обсяг фінансування програм ТКС з бюджету України становить 45000 грн. (близько 4 тисяч євро) щорічно, що незрівнянно з запитами навіть в рамках конкурсного відбору за однією з програм в західних регіонах країни. Таким чином, недолік державного фінансування залишиться головною проблемою для розвитку ТГС в Україні на найближчий період. З іншого боку, програми ЄПС передбачають розширення можливостей транскордонного співробітництва за рахунок залучення в проекти поряд з органами місцевої влади та інших партнерів –

громадські організації, асоціації, підприємців, що буде сприяти розвитку громадянського суспільства. Зміна механізму фінансування покликана зламати вже усталену систему «донор – реципієнт» у відносинах з ЄС і активізувати зусилля місцевих структур щодо вишукування коштів на реалізацію спільних проектів.

2.2. Оцінка ефективності транскордонного співробітництва в Львівській області

Важливим проявом економічної активності Львівської області є зовнішня торгівля. Міжнародний обмін може в цьому контексті служити як відносно легко вимірюваних проявом ендogenous потенціалу аналізованих територіальних одиниць, так і вимірником їх функціональних зв'язків з іншими державами. У 2019 році Львівська область забезпечила 4,4% валютної виручки від експорту товарів в Україні – рис. 2.1.

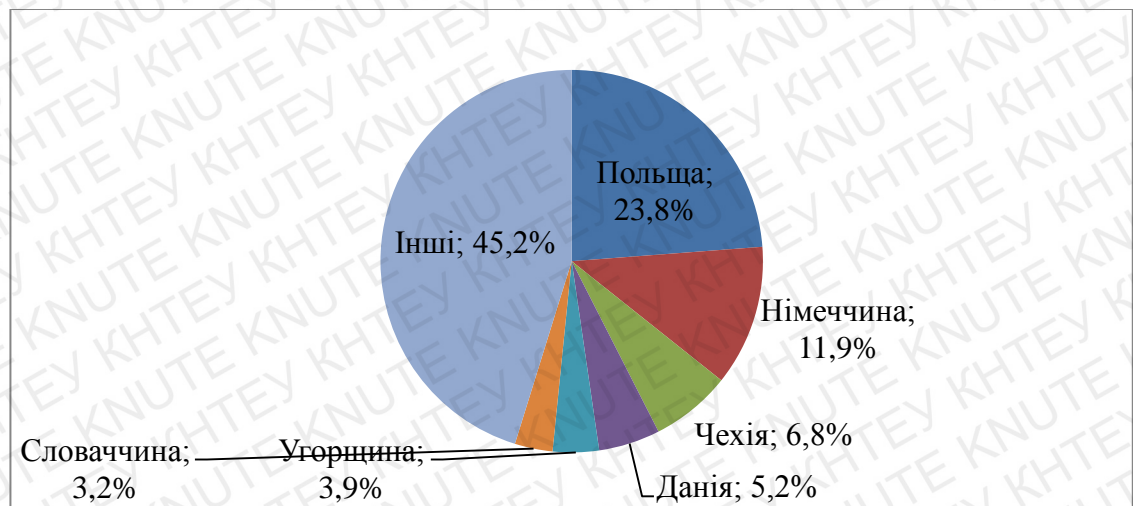


Рис. 2.1. Експорт товарів з Львівської області за основними країнами у 2019 році [78]

Упродовж 2019 року найбільше зросли поставки до Греції (у 8,2 раза), Китаю (у 4,7 раза), Єгипту (4,6 раза), США (у 3,1 раза), Індії (у 2,1 раза),

Австрії (на 84,2%), Франції (на 78,0%), Іспанії (на 71,4%), Угорщини (на 57,8%) [78].

Незважаючи на те, що величина зовнішньоторговельних оборотів Львівської області в останні роки систематично зростає, їх частка в структурі зовнішньої торгівлі регіону залишається незначною і яку можна не тільки з демографічним потенціалом, але також з економічним потенціалом, що вимірюється часткою Львівської області в ВВП України.

Експорт продукції Львівської області за 2010–2019 роки зріс у 2,7 раза (рис. 2.2).

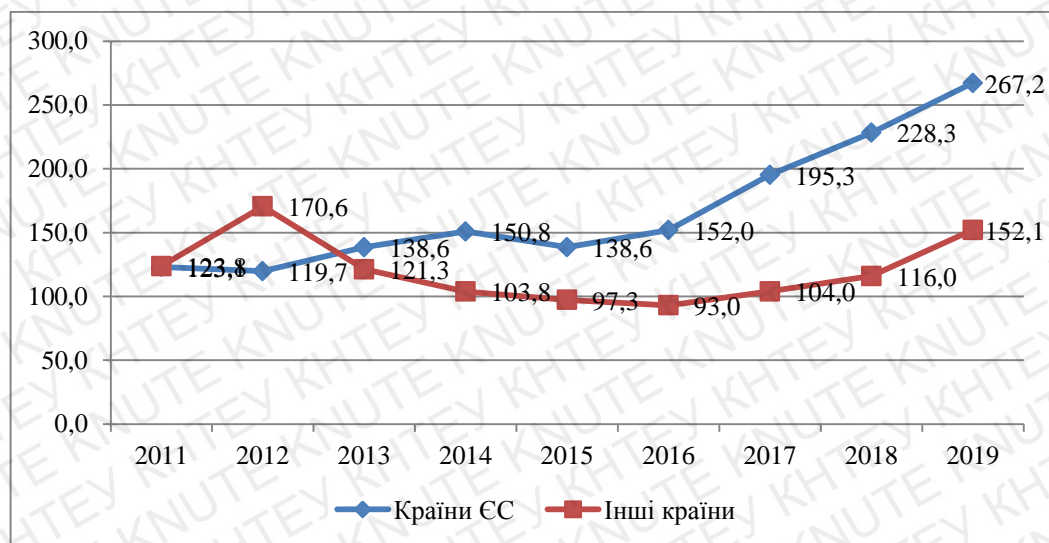


Рис. 2.2. Динаміка обсягу експорту товарів з Львівської області [78]

В експорті товарів з області до країн Європейського Союзу у 2019 році переважала продукція машинобудування (29,3% від загального обсягу експорту товарів у країни ЄС), продукція АПК та харчової промисловості (19,0%), продукція легкої промисловості (15,8%), меблі (15,6%), деревина та паперова маса (10,8%) [78].

Львівська область є імпортозалежною, що негативно позначається на її зовнішньоторговельному балансі, який протягом останніх 20 років залишається дефіцитним. Чотири роки поспіль зростав обсяг імпорту товарів в область і у 2019 році становив 3087,7 млн.дол. США. Питома вага

Львівської області в імпорті України збільшилась від 3,9% у 2015 році до 5,1% у 2019 році (рис. 2.3).

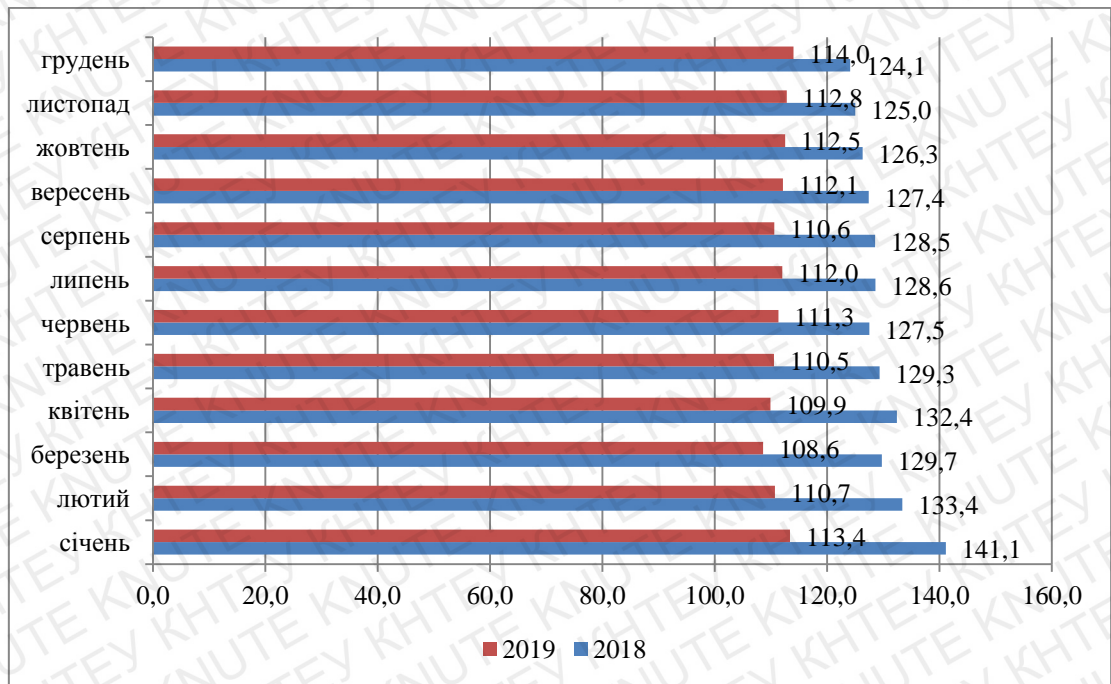


Рис. 2.3. Індеси обсягу імпорту товарів до Львівської області [78]

У 2019 році обсяг імпорту товарів із країн Європейського Союзу становив 1902,2 млн дол., або 61,6% від загальнообласного обсягу імпорту товарів, і збільшився проти 2018 року на 11,7%. Найбільші імпортні надходження серед країн ЄС здійснювались із Польщі – 36,4% від загального обсягу імпорту, Німеччини – 23,6%, Італії – 6,0% (рис. 2.4).

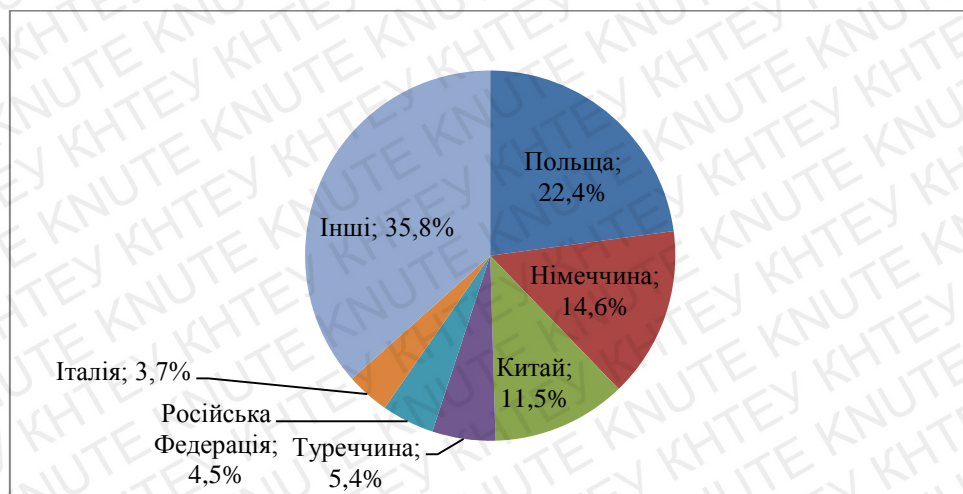


Рис. 2.4. Імпорт товарів за основними країнами у 2019 році [78]

У 2019 році зовнішню торгівлю послугами здійснювало 1051 підприємство області: 765 надавали послуги нерезидентам України і 490 підприємств скористались послугами іноземців. Порівняно з 2018 роком експорт зріс на 6,9%, імпорт – на 26,9% і склали відповідно 610,2 млн. дол. та 85,7 млн. дол. (рис. 2.5).

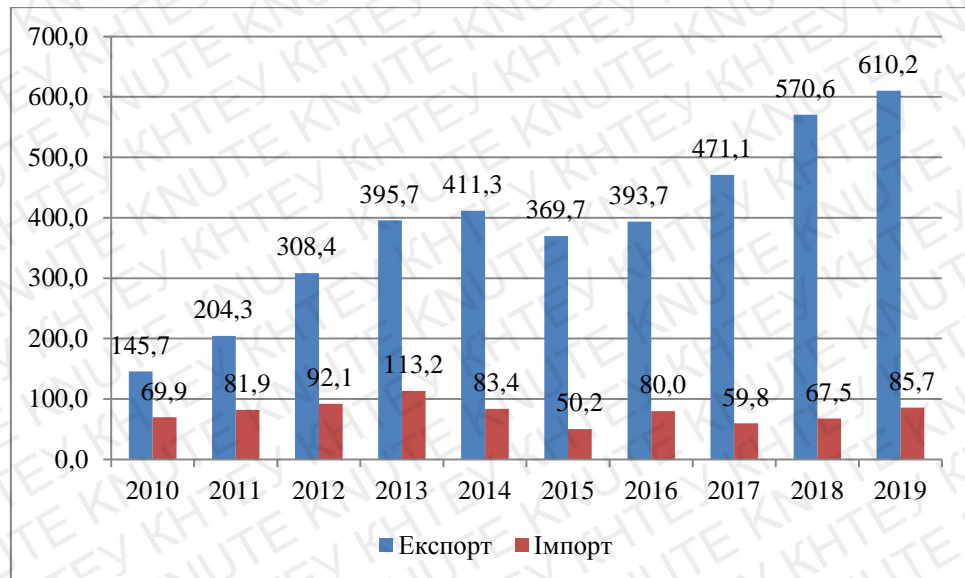


Рис. 2.5. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі послугами (млн. дол. США) [78]

У 2019 році експортні поставки послуг з Львівської області склали 3,9% від загального обсягу експорту послуг України. Основними партнерами Львівської області в експорті товарів та послуг є країни ЄС.

Транскордонний регіон Львівської області характеризується відносно невеликою кількістю територій, деградованих через діяльність промислових підприємств, тому тут натуральним чином сформувалися численні екосистеми з високим різноманітністю природи, в яких є рідкісні види рослин і тварин.

Розвиток міжнародного співробітництва в галузі охорони природи і ландшафту забезпечило можливість створити систему транскордонних природоохоронних територій на прикордонні Львівської області. Одним з елементів цієї системи є Транскордонна мережа біосферних заповідників, що

має істотне значення з точки зору регіонального планування та регіональної політики, що базується на екологічно збалансований розвиток. Об'єкти, що входять до складу цієї мережі, створюються в рамках програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» і виконують функцію охорони природи і ландшафту, сприяють збалансованому економічному розвитку, а також підтримують екологічна освіта, курси навчання, дослідження і спостереження щодо місцевих, регіональних, національних і глобальних питань, пов'язаних з охороною і збалансованим розвитком Львівської області.

Однією з серйозних небезпек для соціально-економічного розвитку аналізованого транскордонного регіону (Львівської області) є поступово прогресуючий процес зниження чисельності населення. Протягом останніх п'ятнадцяти років спостерігається систематичне зниження чисельності населення аналізованого транскордонного регіону, причому демографічні прогнози не вказують на можливість зворотного розвитку цієї тенденції. Вирішальний вплив на такий стан речей має негативний природний приріст і негативне сальдо міграції. Львівська область в більшості відносяться до територій, що характеризується відтоком населення, чого природний приріст не в змозі компенсувати. Отже, важливим завданням для розвитку Львівської області є стримування відтоку населення, перш за все людей молодих, освічених, професійно активних.

Отже, транскордонна зона Львівської області має значні ресурси населення у віці економічної активності, в тому числі у віці мобільного економічної активності. Негативні процеси, пов'язані зі старінням населення.

Важливою перевагою аналізованого регіону, порівняно з іншими територіями України, є відносно високий рівень освіти його жителів, причому необхідно підкреслити значний, майже дворазове підвищення частки осіб з вищою освітою в порівнянні з початком XXI століття. У структурі працюючих аналізованої транскордонної зони (Львівської області) значну частку становлять особи, які працюють в сільськогосподарському

секторі. Це є наслідком застарілої структури економіки, яка генерує недостатню кількість робочих місць в інших секторах.

Транспортна інфраструктура є одним з найбільш важливих факторів, що формує основи соціально-економічного розвитку. Від транспортного шляху в великій мірі залежить доступність даної території, що впливає на підвищення її конкурентоспроможності з точки зору як її здатності до залучення інвестицій, так і конкурентоспроможності експорту. Розташування біля доріг державного і міжнародного значення, тобто доступ до надрегіональної транспортної інфраструктури, має безпосередній вплив на інвестиційну привабливість, збільшуючи цінність економічного простору і підвищуючи можливості залучення і абсорбції екзогенних факторів розвитку. Надзвичайно істотним в цьому контексті є розташування в смузі європейських транспортних коридорів.

Недостатня пропускна спроможність прикордонних пропускних пунктів на міжнародних транзитних дорогах Львівської області є такою ж чутливою проблемою, як і відсутність малих прикордонних пропускних пунктів, в тому числі пунктів пропуску для пішоходів, які обслуговують місцеве рух. Так що існує потреба як в розвитку існуючий, так і в створенні нових прикордонних пропускних пунктів. Відповідно до домовленостей на міжнародному рівні, планується будівництво нових прикордонних пропускних пунктів. Крім того, розглядається створення прикордонних пропускних пунктів.

Розташування Львівської області на шляху основних транзитних шляхів між сходом і заходом Європи – це сприятливий фактор, що є основою для розвитку міжнародного автомобільного та залізничного транспорту. Завдяки цьому є також можливість пом'якшити негативні результати периферійного положення аналізованих регіонів. Однак, використання цього потенціалу вимагає, розширення і модернізації мережі автострад, швидкісних доріг і об'їзних доріг для міст, залізничних ліній та інфраструктури, а також прикордонної інфраструктури Львівської області.

Значним недоліком прикордоння Львівської області є загальна слабкість транспортної інфраструктури. До найважливішим обмеженням слід віднести порівняно рідкісну дорожню мережу, відсутність мережі автострад і швидкісних доріг, низька якість доріг, не пристосованих до інтенсивності руху, а також поганий стан покриття.

Ключовим бар'єром для зростаючого граничного руху може бути недостатня кількість і щільність граничних пунктів пропуску у Львівській області. Особливо помітна відсутність малих прикордонних пропускних пунктів, в тому числі пунктів пропуску для пішоходів, які обслуговують місцеве граничне рух, призначених для обслуговування насамперед соціально-економічних зв'язків, які генеруються територіями, прямо прилеглими до кордону. Отже, необхідно як розвивати існуючі, так і створювати нові прикордонні пропускні пункти у Львівській області. Крім того, суттєвим обмеженням граничного руху є законодавчі та процедуральні бар'єри, пов'язані з функціонуванням візового режиму та є наслідком членства України в Європейському Союзі.

Можливості розвитку туризму в даному регіоні визначаються, в одного боку, попит, тобто рівнем туристичного руху, а з іншого боку – його туристичними ресурсами і туристичною інфраструктурою, які є вихідною точкою для створення туристичних продуктів (туристичної пропозиції). Львівська область має цінні туристичні переваги, вона відрізняється багатою матеріальною і нематеріальною культурною спадщиною. Численні об'єкти, в тому числі занесені до списку Світової культурної спадщини ЮНЕСКО, є істотними перевагами для розвитку туризму. Крім того, в аналізованій транскордонній зоні є великі, екологічно чисті території з високими ландшафтів та природних багатств. Істотним чинником, що визначає для туристичної привабливості українського прикордоння, є також його полікультурність, сформована протягом декількох століть спільного співіснування представників різних національностей. Зіткнення і взаємопроникнення різних національних і культурних груп принесло плоди у

вигляді багатой і диференційованої культурної спадщини, яка відображена як в архітектурі, так і в звичаях місцевого населення.

Транскордонне співробітництво, що базується на захисті та повазі до природних і культурних цінностей, які можуть використовуватися для розвитку туризму, досить популярно і успішно розвивається у Львівській області.

У травні 2014 року в Люблінському замку (Республіка Польща) була прийнята «Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області та Брестської області на 2014-2020 роки», підготовка якої була розпочата за ініціативою Люблінського воєводства спільно з партнерами з України та Білорусі. Як відомо, програма транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2014-2020 рр., що фінансується Європейським Союзом, має на темі підтримку транскордонних процесів розвитку у 16 прикордонних регіонах Польщі, Білорусі та України, в тому числі на території Львівської області. Програма реалізується шляхом фінансування транскордонних партнерських проектів у таких пріоритетах як спадщина, доступність, безпека та кордони. Загальний бюджет програми становить понад 180 мільйонів євро.

Проведемо SWOT-аналіз Львівської області (Додаток А). На підставі SWOT-аналізу сформульована мета для Львівської області, якої є зміцнення природного та культурного потенціалу, а також його використання для розвитку туризму. Ефектом дій, вжитих для її досягнення, має бути: підвищення туристичної привабливості транскордонного регіону в національному та європейському аспекті, з дотриманням біорізноманіття та цінностей культурної спадщини. Транскордонний регіон Львівської області володіє значними і унікальними природними та культурними цінностями, не вистачає, проте, спільних дій для їх захисту і координації в усуненні загроз. Туристична інфраструктура Львівської області розвинена слабо, не вистачає привабливих і різноманітних туристичних продуктів, а до більшості туристичних визначних пам'яток складно доїхати. У цій ситуації, щоб

досягти поставленої мети і ефекту транскордонного співробітництва в області природного середовища, культури і туризму, слід вжити заходів в наступних напрямках: транскордонна взаємодія служб антикризового реагування; стимулювання дій на користь виникнення і координації функціонування транскордонних природоохоронних територій; розробка транскордонних туристичних продуктів; транскордонні дії на користь захисту світової культурної спадщини; підтримка і координування транскордонних культурних заходів; створення транскордонних мереж співпраці установ і організацій, що займаються природним середовищем, культурою і туризмом у Львівській області.

Розвиток зовнішньої взаємодії суб'єктів економічних відносин Львівщини в контексті європейської інтеграції потребує розширення інфраструктурної підтримки. В межах Львівської області довжина українсько-польського кордону складає 280 км. На межі області станом на 31.12.2019 р. функціонують:

- Шість міжнародних автомобільних пунктів пропуску – «Рава-Руська-Гребенне», «Краковець-Корчова», «Шегині-Медика», «Смільниця-Кросценко», «Грушів-Будомеж», «Угринів-Долгобичув».
- Чотири залізничних пункти пропуску – «Рава-Руська – Гребенне», «Мостиська–Пшемисль», «Хирів-Кросценко», «Рава-Руська-Верхрата».
- пішохідний пункт пропуску «Шегині-Медика».

Усі пункти пропуску мають статус міжнародних. Рівень технічного оснащення та пропускна спроможність пунктів пропуску не відповідає реальним потребам і міжнародним нормам. Відкриття та облаштування міжнародних пунктів є компетенцією держави. В контексті підписання Угоди про асоціацію України та ЄС з'являється шанс на підвищення якості інфраструктури українських МПП, зокрема на українсько-польському кордоні, до рівня європейських стандартів.

Отже, розвиток транскордонного співробітництва в Львівській області характеризується реалізацією таких напрямів як:

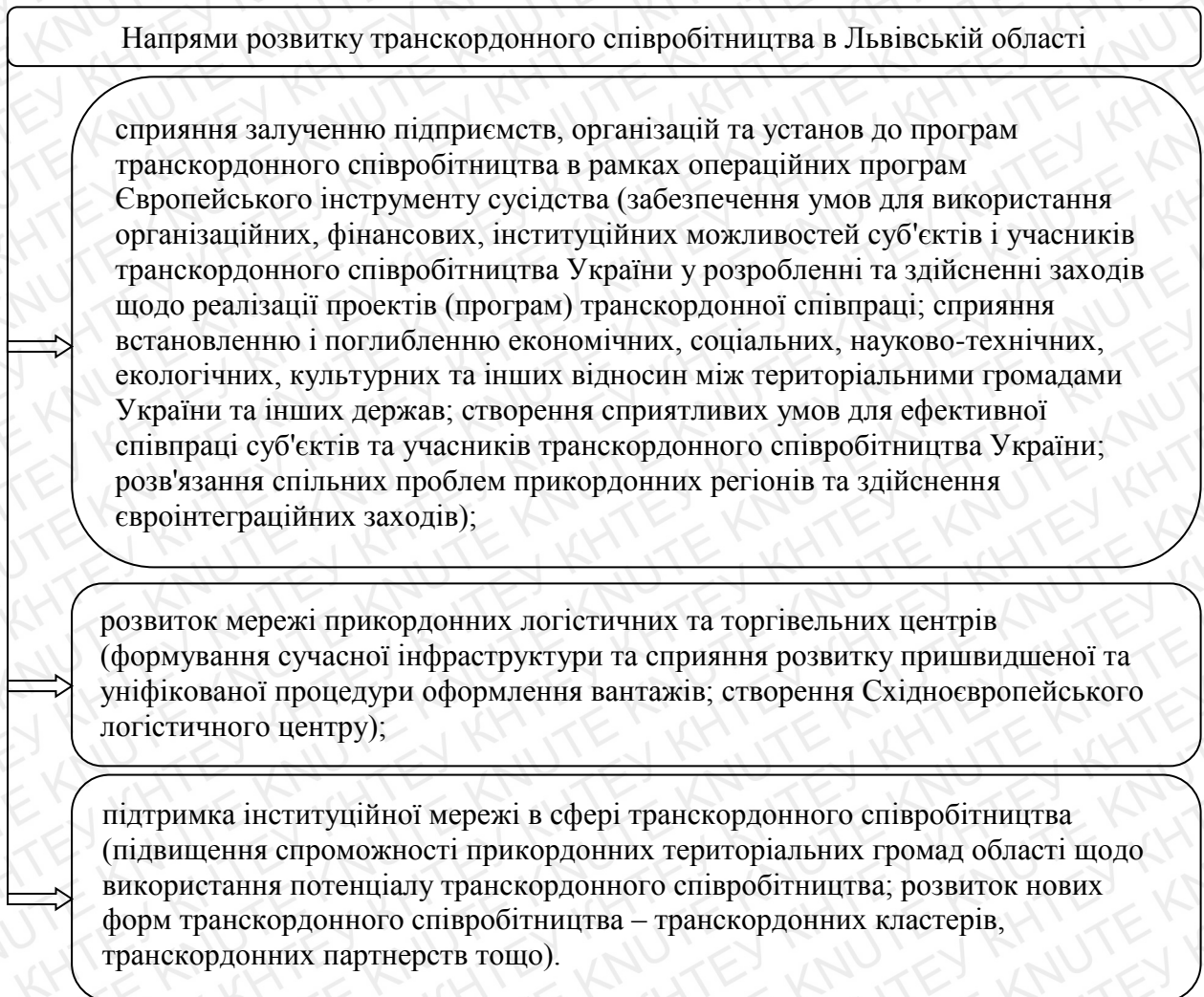


Рис. 2.6. Напрями розвитку транскордонного співробітництва в Львівській області (згруповано на основі [78])

Отже, основними факторами, що обмежують ефективність використання потенціалу транскордонних територій Львівської області є: структурна незбалансованість, внутрішньо-регіональні диспропорції, асиметричність інформації, слабкість інфраструктурного забезпечення, інституційна незрілість і пасивність органів виконавчої влади всіх рівнів.

РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

3.1. Напрями підвищення ефективності транскордонного співробітництва в Україні

Україна має значні потенційні можливості щодо розвитку транскордонного співробітництва, маючи 1390 кілометрів сухопутного кордону з країнами ЄС. Особливістю транскордонного співробітництва України є те, що воно відбувається не тільки на кордонах України з країнами ЄС, а й на кордонах з країнами, які не входять до складу ЄС – Росією, Білорусією та Молдовою.

Європейський континент з безліччю конкуруючих муніципалітетів, регіонів і країн зараз переживає складний в економічному відношенні час. Цей період часто називають європейської «війною територій». Тут можна визначити два основних параметри. По-перше, будь-яка територія схильна до внутрішньої циклічності росту і занепаду. По-друге, будь-яке місце може відчувати вплив зовнішніх потрясінь і сил, що знаходяться поза його контролем [31, с. 9].

Глобалізація світової економіки видозмінює вплив процесів конкуренції, роблячи все більш доступними чинники виробництва, інформацію і фінансові ресурси. Однак головне значення для забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання має регіональне середовище, яке неможливо перемістити в інше місце.

Досвід регіонального розвитку більшості країн Центрально-Східної Європи доводить доцільність і ефективність створення такого механізму координації міжрегіонального та транскордонного співробітництва, який би базувався на єдиній інституційній основі, і метою якого було б застосування комплексного підходу до питань територіального (просторового) розвитку з використанням всього набору інструментів регіональної політики.

Наведемо напрями розвитку міжрегіонального співробітництва по реалізації окремих проектів і комплексних програм в Україні.

1. Категорій, установок програмно-цільового підходу, що лежить в основі державної політики в сфері транскордонного співробітництва в Україні.

2. Якісною методології контент-аналізу нормативно-правової бази щодо організації міжрегіонального співробітництва (необхідно проаналізувати масив документів, що відображають міжрегіональне співробітництво в сфері туризму, діяльність державно-приватних партнерств, проекти і програми; документи транскордонного співробітництва).

3. Методики проведення фокус-груп. Склад фокус-групи формується з представників, які забезпечують міжрегіональну інтеграцію, галузеву кооперацію. Критерії для відбору респондентів: професійні компетенції, досвід діяльності в сфері міжрегіонального співробітництва.

4. Кількісною стратегії контент-аналізу ресурсів мережі Інтернет з метою визначення ефективності існуючих інформаційних систем підтримки міжрегіонального та транскордонного співробітництва.

5. Експертної опитування у вигляді глибинного інтерв'ювання. Експертами визнаються представники бізнесу, співробітники підприємств державної інфраструктури, працівники адміністрацій регіонів України, муніципальних утворень, представників державно-приватного партнерства, туристи і представники міжнародних і зарубіжних асоціацій міжрегіонального співробітництва.

Проведений аналіз дозволить розробити механізм міжрегіонального взаємодії з пріоритетних напрямів розвитку транскордонного співробітництва, що забезпечує умови для:

- Ефективної взаємодії органів державної влади.
- Створення обстановки довіри, взаєморозуміння і добросусідства між органами влади, діловими колами та населенням прикордонних територій та суміжних держав.

- Розвитку інфраструктури транскордонного співробітництва.
- Підвищення інвестиційної привабливості туристичного комплексу.
- Розробки механізму реалізації міжрегіональних проектів.
- Проведення ефективної політики в справі збереження об'єктів природного та культурно-історичної спадщини.
- Розробки середньострокових і довгострокових програм розвитку туризму на регіональному рівні, для реалізації яких необхідно розробити нормативно-правовий механізм створення державного та приватного партнерства.

Оптимізації програмно-цільового методу як інструменту підвищення ефективності взаємодії органів державної влади України у сфері транскордонного співробітництва.

Особливістю транскордонних регіонів є необхідність для регіональної влади:

- вибудовувати соціальну політику на території з урахуванням специфіки протікання соціальних процесів і супроводжуваних соціальний розвиток проблем, характерних саме для населення даної території;
- врегулювати партнерські відносини між органами управління, бізнесом і місцевою громадськістю, органічно включаючи в ці відносини іноземних партнерів, які перебувають в прикордонній зоні;
- оперативно використовувати при вирішенні соціальних проблем матеріально-фінансові, інформаційні, управлінські, трудові та інші види ресурсів, розширюючи ресурсну базу за рахунок ресурсів іноземних партнерів;
- необхідність урізноманітнити і розвивати форми взаємодії всіх суб'єктів програм соціального розвитку, активно використовуючи горизонтальне партнерська взаємодія, в т. ч. у формі вибудовування мережових структур;

– активно використовувати успішний закордонний досвід реалізації соціальних програм.

Основними стадіями розробки Концепції соціального розвитку транскордонного співробітництва є:

1. Діагностика поточного стану соціального середовища регіону і аналіз ефективності системи соціального управління.
2. Побудова сценаріїв соціального розвитку з урахуванням варіантів прикордонного співробітництва.
3. Визначення соціальної стратегії.
4. Конкретизація стратегії соціального розвитку.
5. Реалізація соціальної програми.

Транскордонне співробітництво і, перш за все, організація соціальної, гуманітарної, культурної інтеграції створює основу для взаємодії в економічній співпраці прикордонних територій. Для підтримки інтеграції, на думку автора, необхідно використовувати модель соціально-ефективного транскордонного співробітництва регіонів, яка ніколи основні функції цього процесу, їх взаємозв'язки та оцінку результатів діяльності.

Функції управління потенціалом транскордонної території полягають у формуванні сприятливого середовища розвитку, забезпеченні охорони природного, історичного і культурного потенціалу, розвитку матеріально-технічного, фінансового та кадрового потенціалу, забезпечення наукових досліджень, розвиток соціальної сфери. Для підвищення ефективності використання цього потенціалу пропонуємо стимулювати створення Єдиної інформаційно-аналітичної системи, паспортизація підприємств та організацій, маркетинг, стратегічне планування, моніторинг, що сприяє вдосконаленню організаційних форм управління транскордонним співробітництвом.

Для залучення іноземного капіталу для підвищення ефективності транскордонного співробітництва в державній регіональній політиці Львівської області доцільно створити Особливі економічні зони (ОЕЗ).

Основною метою їх діяльності є залучення інвестицій, а також прискорення економічного розвитку шляхом розвитку певних галузей економічної діяльності, створення нових робочих місць, використання майна промислових підприємств, а також підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг. В ОЕЗ Львівської області інвестори матимуть змогу отримати можливість звільнення від податку на прибуток за здійсненими капіталовкладенням і по створеним новим робочим місцям. Пропоновані пільгові умови здійснення економічної діяльності включають також звільнення від податку на нерухомість, а також професійну юридичну допомогу при виконанні необхідних формальностей, пов'язаних з початком діяльності в ОЕЗ. Максимальний розмір наданої в Львівській області допомоги залежить від таких факторів, як місце розташування інвестицій, розмір капітальних вкладень і витрат на працевлаштування нових працівників, а також розмір підприємства, яка порушила клопотання про звільнення від податків. Крім того, допустимий розмір регіональної допомоги визначатиметься Картою регіональної допомоги, яка встановлює процентну частку допомоги у витратах, які відносяться до відшкодовуються витрат.

Отже, транскордонне співробітництво є невід'ємним елементом економічного і соціального планування, яке дозволяє прикордонним регіонам наздоганяти інші частини своїх країн. Подібна співпраця дає можливість спільного вирішення соціально-економічних проблем об'єднаними зусиллями влади, громадськості та бізнесу регіонів сусідніх держав. З точки зору розвитку територій та зміцнення економіки регіонів одними з найбільш важливих напрямків в рамках першої операційної завдання є підвищення туристичної та інвестиційної привабливості регіонів, а також підтримка малих і середніх підприємств шляхом зміцнення інфраструктури, пов'язаної з обміном бізнес-інформацією.

3.2. Розроблення комплексу заходів щодо вдосконалення транскордонного співробітництва в Львівській області

Специфічний характер зв'язків прикордонних спільнот у Львівській області, їх регіональна індивідуальність вимагають певного розуміння та уваги з боку національних урядів та європейських структур. У зв'язку з цим керівництво Європейського Союзу вважає, що підтримка діяльності міжрегіональних об'єднань демонструє приклади взаєморозуміння й солідарності в реалізації політики європейської інтеграції.

З усіх процесів, які реалізуються в контексті транскордонного співробітництва у Львівській області, слід виділити наступні:

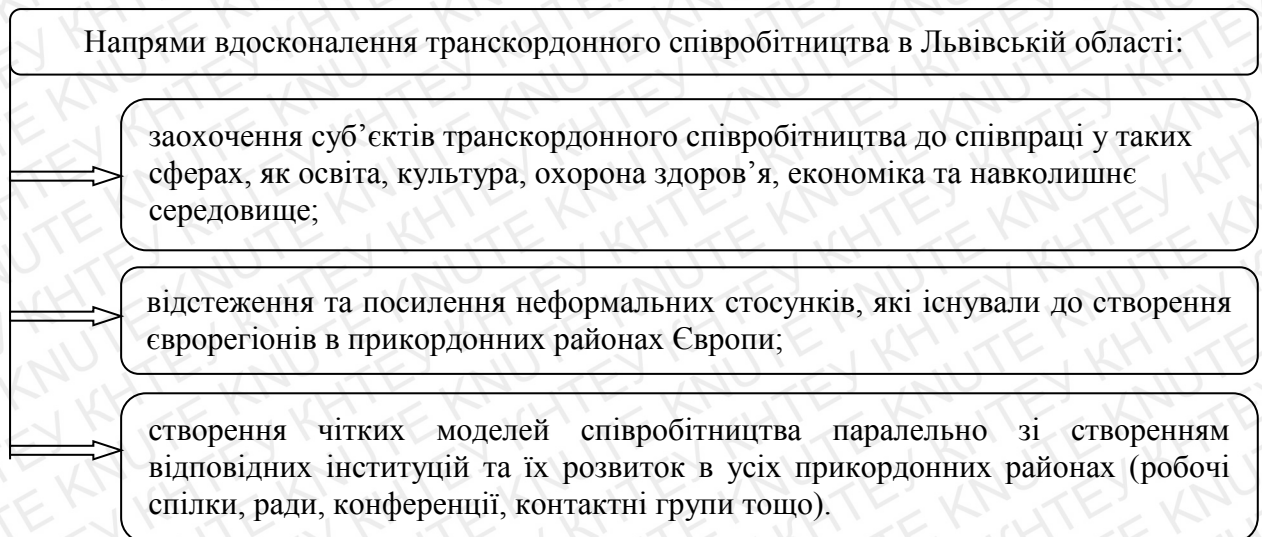


Рис. 3.1. Напрями вдосконалення транскордонного співробітництва в Львівській області (авторський підхід)

Створення чітких законодавчих правил має стати одним зі стимулів щодо розвитку транскордонного співробітництва у Львівській області. Доповненням до цих правил є усвідомлення та впровадження принципів субсидіарності та партнерства.

Підсумовуючи проведений аналіз динаміки прикордонних відносин у Львівській області, можна визначити наступні чинники, які суттєво сприяють розвитку транскордонного співробітництва:

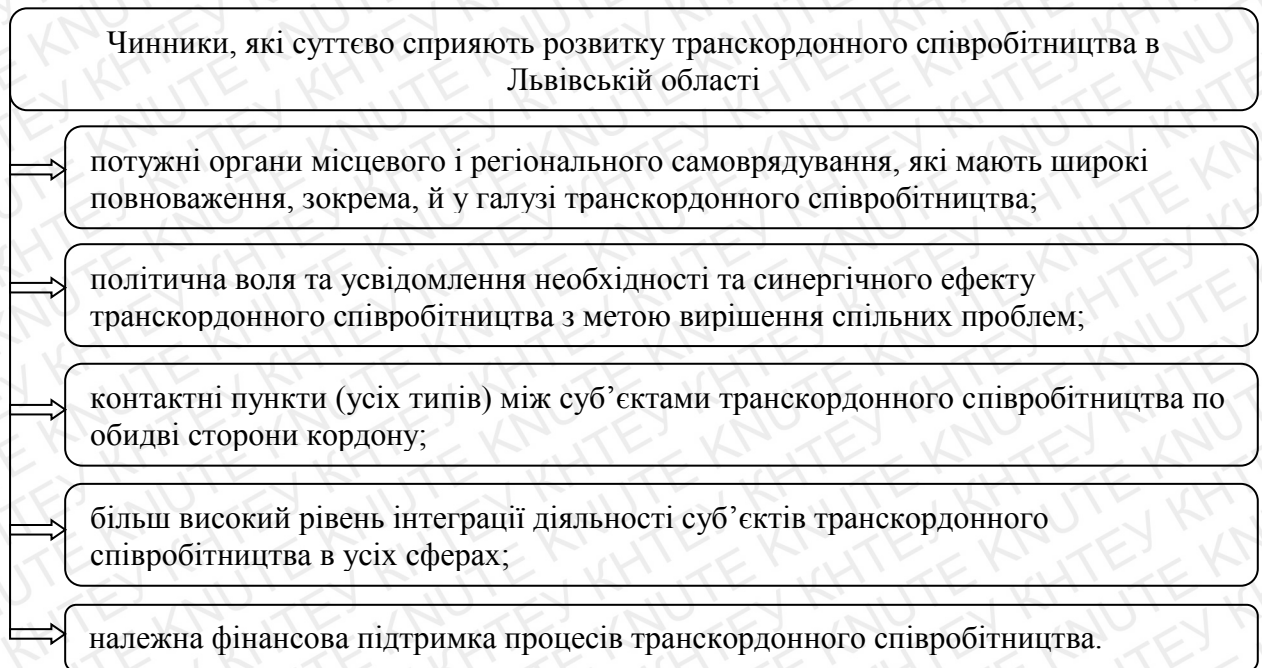


Рис. 3.2. Чинники, які суттєво сприяють розвитку транскордонного співробітництва в Львівській області (авторський підхід)

Перешкоди на шляху розвитку транскордонного співробітництва у Львівській області можуть мати різне походження. У прикордонних регіонах у Львівській області ці диспропорції певною мірою загострюються з огляду на різні підходи в територіальному плануванні.

Дискусія про ресурси, які перебувають у розпорядженні територіальних громад, є досить важливою, зважаючи на те, що певна частка цих ресурсів має бути спрямована на реалізацію проектів транскордонного співробітництва у Львівській області.

Одночасно з фіскальною децентралізацією ефективним інструментом є також фінансове вирівнювання, яке застосовується й для транскордонних регіонів у Львівській області. Мета фінансового вирівнювання полягає у можливостях місцевої влади надавати своїм громадянам (за їх бажанням) послуги, загальний рівень яких приблизно дорівнює відповідному рівню оподаткування.

Система фінансового вирівнювання повинна компенсувати, принаймні частково, відмінності у фінансових ресурсах різних регіонів (тобто надавати

більше фінансових ресурсів) та їх фінансових потребах (тобто надавати більше ресурсів органам управління, які виконують додаткові функції або, враховуючи їх географічне розташування, демографічну ситуацію та інші фактори, витрачають значні ресурси для виконання покладених на них повноважень). Що стосується надходжень, то варто згадати досвід «фінансового вирівнювання для прикордонних районів» на прикладі угод між Францією та Швейцарією, Італією та Швейцарією, Бельгією та Люксембургом. Ці угоди стосуються виключно оподаткування доходів працюючих громадян по обидві сторони кордону (відповідно до коефіцієнту розподілу, який враховує «вартість проживання» та «вартість робочого місця»).

ВИСНОВКИ

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Досліджено, що транскордонне співробітництво є структурним елементом державної політики, яку неможливо здійснювати без урахування геополітичних, політичних (питання безпеки, координації міграційної співпраці), економічних (розвиток торгового, інвестиційного, технологічного співробітництва), екологічного і соціокультурного чинників безпеки держави.

Зазначено, що розвиток транскордонного співробітництва має забезпечити ефективну реалізацію соціальних і економічних інтересів як регіону в цілому, так і прикордонних общин, населення та державних інтересів. Врахування інтересів усіх учасників прикордонної співпраці допоможе вирішити нагальні проблеми, що стосуються саме інноваційного розвитку економіки регіону і України, а також дозволить більш розвинути підприємницьку сферу. Використання цього підходу створює сприятливе економічне середовище та забезпечує інвестиційну привабливість, ефективний міжрегіональний поділ праці, організацію спільної діяльності підприємств в регіоні, розвиток виробничої інфраструктури, забезпечує раціональне використання регіонального виробничого і ресурсного потенціалу, розвиток територіальних господарських комплексів, формування гнучких управлінських структур, орієнтованих на активний розвиток прикордонних територій.

Виявлено, що найважливішою проблемою, що перешкоджає розвитку транскордонного співробітництва, є недостатній рівень розвиненості соціальної, економічної та екологічної сфери прикордонних областей України та фінансової підтримки його реалізації. Тому Концепція передбачає два варіанти вирішення даної проблеми. Перший варіант розрахований на стимулювання розвитку ТГС шляхом надання державної підтримки проектам

шляхом співфінансування (не менше 10 відсотків загального бюджету проекту), що сприятиме активізації ТКС і збільшення обсягів фінансування підтримки таких проектів з боку ЄС. Як бачимо, цей варіант розрахований більшою мірою на західні регіони України, тому що передбачає співфінансування з боку ЄС, що ставить єврорегіони на сході країни в нерівні умови і фактично позбавляє їх можливості державного фінансування. Другий варіант передбачає «створення комплексної системи розвитку транскордонного співробітництва, на основі якої буде здійснюватися фінансування проектів транскордонного співробітництва на всій території країни за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, міжнародної технічної допомоги та коштів суб'єктів транскордонного співробітництва». В цьому випадку передбачено збалансований розвиток західних і східних прикордонних регіонів країни. Але цей варіант вимагає великих вкладень з боку держави.

Проаналізовано, що основними факторами, які обмежують ефективність використання потенціалу транскордонних територій Львівської області є: структурна незбалансованість, внутрішньо-регіональні диспропорції, асиметричність інформації, слабкість інфраструктурного забезпечення, інституційна незрілість і пасивність органів виконавчої влади всіх рівнів.

Обґрунтовано, що транскордонне співробітництво є невід'ємним елементом економічного і соціального планування, яке дозволяє прикордонним регіонам наздоганяти інші частини своїх країн. Подібна співпраця дає можливість спільного вирішення соціально-економічних проблем об'єднаними зусиллями влади, громадськості та бізнесу регіонів сусідніх держав. З точки зору розвитку територій та зміцнення економіки регіонів одними з найбільш важливих напрямків в рамках першої операційної завдання є підвищення туристичної та інвестиційної привабливості регіонів, а також підтримка малих і середніх підприємств шляхом зміцнення інфраструктури, пов'язаної з обміном бізнес-інформацією.

Зазначено, що з метою посилення механізму державної підтримки транскордонного співробітництва у Львівській області було також підготовлено пропозиції щодо введення нової субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування проектів транскордонного співробітництва, яка має бути спрямована, зокрема, на: розвиток прикордонної інфраструктури, насамперед шляхом побудови та модернізації пунктів пропуску через державний кордон та розвитку «дзеркальності» прикордонної інфраструктури; реалізацію транскордонних проектів в рамках діючих єврорегіонів, зокрема, шляхом забезпечення українською стороною її частки у загальному бюджеті проектів, які реалізуються за рахунок структурних фондів ЄС; реалізацію транскордонних проектів у Львівській області, основне фінансування яких безпосередньо передбачене діючими спільними операційними програмами Європейського Інструменту сусідства та партнерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про транскордонне співробітництво: Закон України. Документ 1861-IV, чинний, поточна редакція. Редакція від 11.10.2018, підстава – 2515-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 45, ст. 499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>
2. Альварес Б. Приграничное сотрудничество региональных и местных властей. Курс гаагской академии международного права. Т. 243. Б. г., 2016.
3. Артёмов І. Транскордонне співробітництво в Європейській стратегії інтеграції України. Ужгород : Ліра, 2010. 396 с.
4. Балабанов К. Проблеми інтеграції України у світовий економічний простір. Донецьк : Вебер (Донецька філія), 2010.
5. Балян А. В. Міжрегіональне транскордонне співробітництво України та Угорщини в умовах розширення Європейського Союзу (питання методології, методів і практики): автореф. дис. ... д-ра економ. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка». Львів, 2010. 29 с.
6. Беленький П. Ю. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів. Регіональна політика: методологія, методи, практика: колективна монографія; за ред. акад. НАНУ М. І. Долішного. Львів, 2015. С. 654–697.
7. Біла С., Романова В. Карпатський єврорегіон як чинник європейської інтеграції України. Стратегічні пріоритети. 2013. № 3. С. 78–88.
8. Будкін В. Основні характеристики та форми транскордонного економічного співробітництва. Економіка України. 2010. № 12. С. 52–63.
9. Буковецький М. Прикордонне співробітництво між країнами Центральної Європи. Будівництво нової Європи: прикордонне співробітництво у Центральній Європі; за ред. В. Гудака. Ужгород: Закарпаття, 2010. С. 105–111.
10. Войтко С., Кокоруз М. Україна на європейській арені: двомірний аналіз на основі макроекономічних критеріїв. Східний журнал європейських

досліджень. 2015. Т. 6. № 2. URL:
http://ejes.uaic.ro/statti/EJES2015_0602_VOI.pdf

11. Галяс І. Тенденції розвитку транскордонного співробітництва між українсько-польським прикордонним регіоном у межах єврорегіонів. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnum_2012_20_33

12. Гарагонич В. В. Джерельно-інформаційна база дослідження проблем транскордонного співробітництва та участі в ньому України. Історичний архів. Наукові студії: збірник наукових праць. Миколаїв: Вид-во МДУ ім. Петра Могили, 2010. Вип. 3. 158 с.

13. Гегедош К. В. Сучасний стан інтерактивно-інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва в Карпатському єврорегіоні. Маркетинг і цифрові технології. 2018. Том 2. № 4. С. 57-79.

14. Герасимчук З., Корольчук Л. Прикордонна співпраця регіонів: методологія оцінки та шляхи активації. Луцьк : Надстир, 2019.

15. Гощинський А. В. Моделі інформаційно-комунікаційного забезпечення конкурентоспроможності прикордонних територій // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів. 2010. Вип. 3 (71). С. 485–495.

16. Дацків Р. М. Інтеграція України в світовий маркетинговий простір та транскордонне співробітництво. Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Ринкова інфраструктура і зовнішньоекономічна діяльність регіонів: щорічник наук. пр. за ред. М. І. Долішнього. Львів : Ін-т регіональних досліджень, 2017. Вип. III. С. 204–212.

17. Долішний М. Регіональна політика на межі ХХ – ХХІ століть: нові пріоритети. Київ : Наукова думка, 2016.

18. Долішний М. І. Україна – ЄС: перспективи регіональної інтеграції. Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: європейські порівняльні студії. Тернопіль : Економічна думка, 2018. Ч. 1. С. 136–142.

19. Дунська А., Жалдак Г. Соціальний капітал як ресурс для інноваційного розвитку підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2014. № 3 (3). С. 95–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_3%283%29_21

20. Дунська А. Р., Жалдак Г. П. Транскордонне співробітництво: сутність та перспективи розвитку. URL: <http://ejournal.in.ua/index.php/journal/article/view/170>

21. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. Рада Європи; Укр. правн. фундація. 33 с.

22. Єгорова О. Транскордонні промислові парки: зарубіжний досвід та перспективи створення в Україні. Бюлетень Дніпропетровського університету. 2014. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vdumov_2014_22_8\(1\)_1930](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vdumov_2014_22_8(1)_1930)

23. Жалдак Г. Становлення соціально-економічного механізму інноваційного розвитку промислових підприємств. Технологічний аудит та виробничі резерви. 2014. № 3 (3). С. 43–46.

24. Жук О. П. Європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС). Розвиток нових форм транскордонного співробітництва: матеріали кругл. столу, 28 квіт. 2010 р.; відп. ред. Н. А. Мікула. Львів, ІРД НАН України, 2010. 109 с.

25. Жуков С. А., Чучка І. М. Проблеми та перспективи інформаційно-маркетингового забезпечення транскордонного співробітництва. Актуальні проблеми економіки. 2010. Т. 76., № 10. С. 74–81.

26. Зарічна О. В. Методологічні засади формування та розвитку прикордонного співробітництва у підприємстві в транскордонному регіоні. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 7-8. С. 206-207.

27. Ігнатушина М. І. Розвиток нових форм транскордонного співробітництва. URL:

http://hozpravo.com.ua/conferences/arhiv/uchastnik.php?ELEMENT_ID=519&ID=531

28. Іллященко С. М. Сучасні тенденції застосування інтернет-технологій у маркетингу. Маркетинг та менеджмент інновацій. 2011. № 4. С. 64–74.

29. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналіт. доп.; С. О. Біла, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. І. Жук та ін.; за ред. С.О. Білої. К.: НІСД, 2011. 80 с.

30. Ковальчук С. В., Ковінько О. М., Лісовський І. В. Роль цифрового маркетингу в активізації міжнародної бізнес-діяльності підприємств. Маркетинг і цифрові технології. 2018. № 1. С. 55–73.

31. Кравців І. К. Маркетинг сільських територій прикордонного регіону в умовах нових викликів європейської інтеграції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України. Львів, 2017. 22 с.

32. Краснейчук А. О. Теоретико-методологічні засади розвитку транскордонного співробітництва. Вісник НАДУ. 2014. № 3. С. 18-26.

33. Кулешова Г. Аналіз досліджень проблем транскордонного співробітництва та діяльності єврорегіонів у працях українських науковців. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/2667/2/Kuleshova.doc>

34. Луцишин П. Європейські інтеграційні процеси формування єдиного ринку. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2014.

35. Матвеев Є. Е. Організація регіональних систем інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка». Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України. Львів, 2010. 22 с.

36. Мікула Н. Єврорегіони – наш шлях до добросусідства. Науковий світ. 2010. № 9. С. 17–18.
37. Мікула Н. А. Міжнародне та транскордонне співробітництво: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2014. 395 с.
38. Мікула Н., Толкованов В. Прикордонна співпраця. Київ: Крамар, 2011.
39. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво: посібник. К.: Крамар, 2011. 259 с.
40. Олійник Ю. Транскордонне співробітництво як чинник відносин асоціації України та ЄС. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2013. Вип. 25. С. 135-140.
41. Пастернак О. І. Маркетингові механізми взаємодії суб'єктів економічних відносин у транскордонному просторі. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2013. Вип. 4. С. 24–32.
42. Поліщук Л. Основні пріоритети співпраці українських і польських регіонів: реалії та перспективи. URL: <http://soskin.info/ea/2008/3-4/200811.html>
43. Посібник з транскордонного співробітництва. Проект ТАСІС «Карпати 2003–2011». Ужгород, 2012. 69 с.
44. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС: монографія; за ред. д.е.н., проф. Н. Мікули, к.е.н., доц. В. Борщевського, к.е.н. Т. Васильціва. Львів: Ліга Прес, 2010. 436 с.
45. Реутов В. Є. Транскордонне співробітництво регіонів України: теоретико-практичні аспекти розвитку. Ефективна економіка. 2011. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_12_60
46. Рогозян Ю. Нормативне забезпечення міжрегіонального співробітництва. Економіка та право. 2015. № 3 (42). С. 70–76.
47. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь. НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. Львів, 2016. 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

48. Рябінін Є. В. Транскордонне співробітництво в системі процесів регіональної інтеграції України (політологічний аналіз). Маріуполь, 2011. 157 с.
49. Сидорук Т. Десять років Східного партнерства: час для перегляду. Політичне життя. 2018. URL: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/5937>
50. Синергія програм транскордонного співробітництва та стратегій регіонального розвитку в Україні. Чернігів: Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень, 2018. 92 с.
51. Скільцько В. І. Електронна логістика як складова сучасного бізнесу. Бізнес Інформ. 2014. №7. С. 309–314.
52. Стеченко Д. Розміщення продуктивних сил та краєзнавство. Київ : Вікарій, 2010.
53. Стрижкова А. Розвиток транскордонного співробітництва України в умовах нових геополітичних змін та підписання угоди між Україною та Європейським Союзом. Менеджер. 2015. № 1. С. 138–149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2015_1_24
54. Устич С. Соціологічна рефлексія в системі інформаційного сервісу транскордонного співробітництва. Методологія та інструментарій соціологічного аналізу транскордонного співробітництва: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 24-25 січня 2013 р.). Вип. 10. Ужгород, 2013. С. 5–15.
55. Черевко Г. Зрівноважений розвиток сільських територій. Аграрна економіка. 2010. Т. 3, № 1–2. С. 57–66.
56. Черевко І. Проблеми і перспективи розвитку сільських територій в Україні. Аграрна економіка. 2012. Т. 5, № 3–4. С. 95–100.
57. Черевко Г., Бенцак О., Іванов А. Теоретико-методологічні засади дослідження транскордонного співробітництва. Аграрна економіка. 2016. Т. 9. № 3-4. С. 3-9.
58. Черторижський В. Особливості економічного середовища прикордоння та його деякі форми (на прикладі прикордонних територій

України та Польщі). Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2016. Вип. 38. С. 302-310.

59. Чучка І. М. Інтерактивно-маркетингова логістика як новітній інструмент транспортно-логістичних процесів в умовах світової глобалізації. Маркетинг та менеджмент у фокусі викликів нової економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 26-28 квіт. 2018 р.). Ужгород, 2018. С.42–46.

60. Цифровий маркетинг – модель маркетингу XXI сторіччя; за ред. М. А. Окландера. Одеса, Астропринт, 2017. 292 с.

61. Brzozowska A. Związki Blizniacze wspolpraca miedzynarodowa samorzadow lokalnych. Познань : Związek Misto Polkich, 2018.

62. Formuszewicz R. Wspolpraca zagraniczna samorzadu lokalnego w Wielkopolce. Poznan : Instytut Zachodni, 2014. 254 s.

63. Pojęcie współpracy transgranicznej samorządu terytorialnego. Biuletyn PISM – Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. 2014. № 24 (212). URL: <http://www.pism.pl/index/?id=50c3d7614917b24303ee6a220679dab3>

64. Reinhard J. EU Democracy Promotion through Conditionality in its Neighbourhood: The Temptation of Membership Perspective or Flexible Integration? *Caucasian Review of International Affairs*. 2010. Vol. 43. P. 196–213.

65. Report of the Polish Presidency of the Visegrad Group. 1 July 2016, 30 June 2017. Warsaw 2017. 34 p.

66. Schimmelfennig F. The Community Trap: Liberal Norms, Rhetorical Action, and the Eastern Enlargement of the European Union. *International Organization*. Vol. 55 (1). 2011. P. 47–80.

67. Solonenko I. The European Union as Democracy Promoter: The Case of Ukraine. *The Romanian Journal of Political Sciences*. 2005. Nr. 2. P. 57–69.

68. Speech by the President «May our Efforts be Inspired by Solidarity». URL: <http://www.president.pl/x.node?id=6042877>

69. Staszewski W. Komitet Konsultacyjny Prezydentów RP i Ukrainy. Centrum Badań Wschodnich Uniwersytetu Warszawskiego, Studia i Materiały. Warszawa, 2020. 35 s.
70. Stegnyy O. Ukraine and the Eastern Partnership: «Lost in Translation»? Journal of Communist Studies and Transition Politics. 2011. Vol. 27. Nr. 1. P. 50–72.
71. Surmacz B. Współczesne stosunki polsko-ukraińskie. Politologiczna analiza traktatu o dobrym sąsiedztwie. Lublin: W-wo Unswersytenu Marii CuriSkłodowskiej, 2012. 267 s.
72. Świat według Mellera. Życie i polityka: ku przyszłości. Ze Stefanem Mellerem rozmawia Michał Komar. Rosner&Wspólnicy. Warszawa 2018. 311 s.
73. The Future of European Regions. Editors: Patrycja Jakubowska, Antoni Kukliński, Piotr Żuber. Ministry of Regional Development. Warsaw, 2010. 511 p.
74. Ustawa z dnia 26 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, ustawy o grobach i cmentarzach wojennych, ustawy o muzeach oraz ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary. URL: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/2018/369/1>
75. Ziolkowski M. Projekt: Ukraina. Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego. Wrocław 2018. 154 s.
76. Zurawski vel Grajewski P. Specyfika relcji polsko-ukraińskich po 2015 r.
77. Офіційний портал наукового інформаційно-статистичного транскордонного кластеру «Інфостат». URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/4/CBC/ua/project/cluster.php#>
78. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області. URL: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua>

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати SWOT-аналізу Львівської області

Сильні сторони	Можливості
1. Значні поклади важливих для промисловості корисних копалин (вугілля, природний газ, нафта, калійні солі, сировина для промисловості будівельних матеріалів тощо).	1. Зміцнення відносин між Україною та ЄС, зокрема збільшення товарообігу між Львівською областю та країнами ЄС.
2. Вигідне економіко-географічне розташування на кордоні з ЄС, наявність прикордонних пунктів пропуску.	2. Розширення транскордонного співробітництва.
3. Розвинена транспортна мережа.	3. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема IT-сектору.
4. Розвинена транспортно-логістична інфраструктура (в т.ч. міжнародний аеропорт «Львів» імені Данила Галицького, залізничний вокзал, логістичні центри).	4. Активізація експортоорієнтованих та імпортозамінних виробництв.
5. Наявність транскордонних нафто-, газо-, продуктопроводів та ліній електропередач.	5. Залучення іноземних інвестицій в економіку області.
6. Високий рівень диверсифікації економіки регіону, в тому числі аграрний сектор.	6. Позиціонування області як Східноєвропейського логістичного центру.
7. Розвинене підприємницьке середовище, високий рівень ділової активності.	7. Розвиток транспортної та інженерної інфраструктури.
8. Розвинений сектор інформаційно-комунікаційних технологій.	8. Виробництво екологічно чистої продукції сільського господарства.
9. Прискорений розвиток диверсифікованої сфери послуг.	9. Активніше використання прикладних наукових досліджень та впровадження інновацій в усі сектори економіки.
10. Розвинута інфраструктура готельно-ресторанного бізнесу.	10. Підвищення енергоефективності у виробництві, житлово-комунальній та соціальній сферах.
11. Високий рівень освіченості населення.	11. Освоєння альтернативних джерел енергії, розвиток альтернативної енергетики.
12. Розвинене міжнародне наукове співробітництво. Тривалий позитивний досвід співпраці з світовими інституціями в реалізації міжнародних проектів, а також у сфері використання ресурсів МТД.	12. Підвищення якості освітніх послуг, залучення на навчання іноземних студентів у ВНЗ рівнів акредитації.
13. Наявність регіонального метрополітанського центру міжобласного значення – міста Львова.	
14. Наявність об'єктів спортивної інфраструктури міжнародного рівня: стадіон «Арена Львів» у Львові, Західний реабілітаційно-спортивний центр зі статусом бази олімпійської та параолімпійської підготовки у с. Верхнє Турківського району, спортивна база «Тисовець» – центр зимових видів спорту міжнародного значення тощо.	
15. Значна кількість історико-архітектурних пам'яток, у тому числі включених до світової спадщини ЮНЕСКО.	
16. Нижчий середнього по Україні ступінь антропогенного навантаження на довкілля.	
17. Найвищий в Україні потенціал рекреаційних ресурсів.	
18. Національно-політична однорідність населення з високим рівнем духовності та культури.	
Слабкі сторони	Загрози
1. Низький технологічний рівень та конкурентоспроможність підприємств базових галузей.	1. Політична нестабільність у державі.
2. Недостатній рівень інтегрованості науки та реального сектору економіки.	2. Низька конкурентоспроможність продукції вітчизняного виробництва.
3. Низький рівень довіри населення до державних інститутів.	3. Високий рівень тіньової економіки.
4. Високий рівень зношеності та низька ефективність використання інженерної комунальної інфраструктури.	4. Низька купівельна спроможність населення.
5. Незадовільний транспортно-експлуатаційний стан частини автомобільних доріг та недостатній рівень забезпечення інформаційно-комунікаційною інфраструктурою, насамперед у сільській місцевості.	5. Негативні демографічні тенденції (скорочення населення, висока трудова міграція за кордон, підвищення демографічного навантаження).
6. «Старіння» населення.	6. Погіршення стану комунальної інфраструктури.
7. Невідповідність освітніх послуг потребам регіонального ринку праці, брак кадрів робітничих професій.	7. Зниження темпів розвитку малого і середнього підприємництва.
8. Значна енерговитратність виробництва та житлово-комунального господарства.	8. Розширення ареалів депресивності на окремих територіях.
9. Відносно нижча природна продуктивність земельних ресурсів.	9. Паводкові та карстові загрози й підтоплення територій.
10. Низькі доходи сільських домогосподарств.	
11. Низький рівень забезпеченості сілзкладами соціальної інфраструктури.	

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

РЕФЕРАТ
ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему:

**«ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ДЕРЖАВНІЙ
РЕГІОНАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ»**

Студента (ки) _2_ курсу, _4мз_ групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Пендус
Поліна
Ігорівна

(підпис студента)

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Головня
Юлія
Ігорівна

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
д-р. екон. наук,
доцент

Ладонько
Людмила
Степанівна

(підпис гаранта)

Київ 2020

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, 1 додатку, списку використаних джерел (78 найменувань). Основний зміст роботи викладено на 50 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 9 рисунків, 2 таблиці.

Метою роботи є вивчення методологічних засад формування прикордонного співробітництва у підприємстві в транскордонному регіоні, визначенні дієвих механізмів активізації розвитку малого прикордонного підприємства.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких дослідницьких завдань:

- визначити функції світової практики транскордонного співробітництва та основні засади його нормативно-правового забезпечення;
- дослідити методологію створення концепції розвитку транскордонного співробітництва;
- обґрунтувати участь України в транскордонному співробітництві;
- оцінити ефективність транскордонного співробітництва в Львівській області;
- виявити напрями підвищення ефективності транскордонного співробітництва в Україні;
- розробити комплекс заходів щодо вдосконалення транскордонного співробітництва в Львівській області.

Об'єктом дослідження є процес здійснення транскордонного співробітництва в державній регіональній політиці України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи особливостей розвитку підприємства у прикордонних територіях, визначенню інституційного середовища і механізмів прикордонного співробітництва, які забезпечують їх інноваційний розвиток.

Для вирішення визначених завдань, у процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: теоретичного узагальнення, систематизації, історично-логічний метод, методи аналізу та синтезу, індукції

та дедукції, моделювання, економіко-математичні та статистичні методи, опитування, анкетування, графічний і картографічний методи, інші.

У першому розділі розкриваються функції світової практики транскордонного співробітництва та основні засади його нормативно-правового забезпечення; досліджено методологію створення концепції розвитку транскордонного співробітництва.

У другому розділі здійснюється обґрунтовано участь України в транскордонному співробітництві; оцінено ефективність транскордонного співробітництва в Львівській області.

У третьому розділі виявлено напрями підвищення ефективності транскордонного співробітництва в Україні; розроблено комплекс заходів щодо вдосконалення транскордонного співробітництва в Львівській області.

Одержані результати можуть бути використані при удосконаленні транскордонного співробітництва в державній регіональній політиці України.

Анотація

У випускній кваліфікаційній роботі висвітлено процес здійснення транскордонного співробітництва в державній регіональній політиці України, проаналізовано участь України в транскордонному співробітництві та оцінено ефективність транскордонного співробітництва в Львівській області, викладено пропозиції щодо удосконалення щодо підвищення ефективності транскордонного співробітництва в Україні та розроблено комплекс заходів щодо вдосконалення транскордонного співробітництва в Львівській області.

Ключові слова: регіональна політика, транскордонне співробітництво, прикордонні території.

Annotation

The final qualifying work highlights the process of implementing cross border cooperation in the state regional policy of Ukraine, analyzes Ukraine; participation in cross-border cooperation and assesses the effectiveness of cross border cooperation in the Lviv region, outlines proposals for improving the efficiency of cross border cooperation in Ukraine and developed a set of measures to improve cross border cooperation in Lviv region.

Key words: regional policy, cross-border cooperation, border areas.

РЕЦЕНЗІЯ
на випускну кваліфікаційну роботу
на тему «Транскордонне співробітництво в державній регіональній
політиці України»
Пендус Поліни Ігорівни

Представлена на рецензію випускна кваліфікаційна робота характеризується актуальністю та своєчасністю, оскільки присвячена питанню розвитку транскордонного співробітництва в державній регіональній політиці України. Актуальність дослідження визначається тим, що транскордонне співробітництво є структурним елементом державної політики, яку неможливо здійснювати без урахування геополітичних, політичних (питання безпеки, координації міграційної співпраці), економічних (розвиток торгового, інвестиційного, технологічного співробітництва), екологічного і соціокультурного чинників безпеки держави.

Зміст роботи відповідає обраній темі. Робота складається зі вступу, трьох розділів та висновків. У першому розділі розкриваються функції світової практики транскордонного співробітництва та основні засади його нормативно-правового забезпечення; досліджено методологію створення концепції розвитку транскордонного співробітництва. У другому розділі здійснюється обґрунтовано участь України в транскордонному співробітництві; оцінено ефективність транскордонного співробітництва в Львівській області. У третьому розділі виявлено напрями підвищення ефективності транскордонного співробітництва в Україні; розроблено комплекс заходів щодо вдосконалення транскордонного співробітництва в Львівській області.

Одержані результати можуть бути використані при удосконаленні транскордонного співробітництва в державній регіональній політиці України.

Випускна кваліфікаційна робота виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам, заслуговує на позитивну оцінку.

Рецензент _____



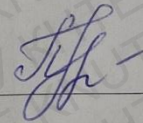

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Гемдус Таліма Горівна,
повідомляю, що за результатами здійснення самостійної перевірки з
використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній
кваліфікаційній роботі на тему: «Трансформаційне співробітництво в держав-
ній пенітенціарній поліції України» не міститься елементів академічного
плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та
електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному
варіантах. Електронна версія роботи ідентична з друкованою.

«23» листопада 2020 року



(підпис)

Згода

Я, Гендує Голіна Тарівна,
цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему:
"Транскордонне співробітництво в державній регіональній політиці України"
несу повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у
роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком
випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я
підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації
для службового користування.


Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована
мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний
депозитарій Київського національного торговельно-економічного
університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

«23» листопада 2020 року

(_____)

Підпис


Прізвище, ініціали



Полный отчет | Краткий отчет | История отчетов

РАСПЕЧАТАТЬ | ВЫГРУЗИТЬ | СОЗДАТЬ ССЫЛКУ

- Свойства документа
- Параметры проверки
- Статистика по документу

Имя исходного файла	ВСТУП_7 РОЗДЛ.txt	
Авторы документа	Не указано	Не указано
Название документа	ВСТУП_7 РОЗДЛ.txt	Активация Windows Чтобы активировать Windows, перейдите в раздел "Параметры".
Тип документа	Не указано	